

LUMO-asukaskyselyn tulokset

Tampereen luonnon monimuotoisuusohjelman päivityksen
valmisteluaineistoa 1/2025

Tampereen kaupunki

Maiju Juntunen ja Annika Kettunen, ilmasto- ja ympäristöpolitiikan
yksikkö

Jenna Pihlajamäki ja Veera Mustajoki, Ympäristönsuojelu

Sisälllys

- 1 Kyselyn tausta ja tavoitteet
- 2 Taustatiedot
- 3 Vastaajien luontosuhde ja huoli luonnon tilasta
- 4 Luontotieto ja tiedon saatavuus
- 5 Lumo-toimenpiteiden tärkeysjärjestys
- 6 Karttakyselyn tulokset tiiviisti
- 7 Karttakyselyn tulokset suuralueittain

1 Kyselyn tausta ja tavoitteet

Luonnon monimuotoisuus- eli LUMO-ohjelma

Tampereen kaupunki päivittää vuosina 2020-2022 valmistunutta luonnon monimuotoisuusohjelmaansa eli LUMO-ohjelmaa nyt ensimmäistä kertaa. Ohjelma tähtää luonnon monimuotoisuuden vaalimiseen sekä kaupunkilaisten lähiympäristöissä että luonnonsuojelualueilla – eli koko kaupungissa.

LUMO-ohjelman tavoitteet ovat:

1. Kaupunkiluonto on monimuotoista ja ilmastonmuutokseen sopeutuvaa
2. Uhanalaiset luontotyypit ja lajit on turvattu
3. Ekologiset verkostot ovat toimivia ja kattavia
4. Vesistöjen ja pienvesien tila on hyvä ja niiden eliöstö monimuotoista ja elinvoimaista
5. Haitallisten vieraslajien torjunta on tehokasta ja toimivaa
6. Asukkaat ja yhteisöt tuntevat lähiluontonsa arvot ja haluavat toimia niiden hyväksi

Tampereen kaupunginhallitus hyväksyi LUMO-ohjelman tavoitteet kokouksessaan 24.8.2020.

Kyselyn tausta ja tavoitteet

- Osana LUMO-ohjelman valmistelua järjestettiin verkossa avoin kysely Tampereen luonnosta ja luonnon monimuotoisuuden huomioimisesta. Kyselyn tarkoituksena oli
 - selvittää tamperelaisten ja Tampereella vierailevien luontosuhdetta, asenteita luontoa kohtaan ja Tampereen luontoon liittyviä huolenaiheita
 - kerätä palautetta luontoon ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvästä viestinnästä
 - selvittää tietotarpeita ja toiveita tiedotuskanavista sekä toiveita oman LUMO-toiminnan mahdollistamiseen liittyen
 - tarjota vastaajille mahdollisuus osoittaa kartalla, missä ovat havainneet luonnon monimuotoisuuteen liittyviä muutoksia nykyisen LUMO-ohjelman toimintakaudella eli kuluneen neljän vuoden aikana
- Kysely koostui viidestä kysymysosasta. Viimeinen kysymysosa oli karttakysely, jossa vastaajat saivat merkitä kartalle kohteita, joissa ovat havainneet luonnon monimuotoisuuteen liittyviä myönteisiä tai kielteisiä muutoksia sekä kohteita, joissa olisi halukas itse toimimaan luonnon monimuotoisuuden parantamiseksi.
- Kysely toteutettiin suurelta osin samana kuin vuonna 2020 Tampereella LUMO-ohjelman valmistelun yhteydessä toteutettu asukaskysely. Karttakyselyn kaikki kysymykset uusittiin.
- Kysely oli auki 14.11.–10.12.2024 sivulla tampere.fi/osallistu
- Kysely toteutettiin Fiilis-palvelulla

Kyselystä tiedottaminen

Kyselystä tiedotettiin seuraavilla kanavilla:

- Tampere.fi/osallistu –verkkosivu
- Uutinen Tampere.fi-sivulla
- Tampereen kaupungin sosiaalisen median kanavat (Instagram, Facebook)
- Kestävä Tampere -sosiaalisen median kanavat (Instagram, Facebook), myös maksettua näkyvyyttä
- Kirjastojen infonäytöt
- Opiskelijajärjestöjen sähköpostilistat (esim. TREY, TAMKO, ainejärjestöt, killat) sekä Wilma-viestit Tredulle ja lukioille
- Sähköpostiviesti asukas- ja omakotiyhdistyksille jaettavaksi
- Mainostus vammaisneuvostossa, maahanmuuttajaneuvostossa ja nuorisovaltuustossa
- Nuorten Aktorit -ryhmälle viestillä
- Uutinen Tampereen kaupungin intrassa (Tasku)

Kyselyn kysymykset 1/3

- Vastaajan taustatiedot
 - suhde Tampereeseen (asukas, vapaa-ajan asukas, vierailija vai muuten kiinnostunut)
 - minkä tyyppisessä talossa asut
 - kaupunginosa
 - sukupuoli
 - ikä
- Kuinka huolissasi olet seuraavien asioiden vaikutuksista Tampereen luontoon?
 - Lista, jossa asteikko erittäin huolissani, jokseenkin huolissani, en kovin huolissani, en lainkaan huolissani, en osaa sanoa)
- Mikä asia Tampereen luonnossa tuottaa erityisesti iloa? (avoin kysymys)

Kyselyn kysymykset 2/3

- Haluaisin saada Tampereen kaupungilta tietoa luontoon liittyvistä asioista seuraavien minulle tärkeiden tiedotuskanavien kautta: lista tiedotuskanavista.
- Millaista tietoa haluaisit saada luonnon monimuotoisuudesta? (avoin)
- Minkälaista tukea kaipaavat oman toimintasi mahdollistamiseksi? Millaisia ideoita ja toiveita sinulla on? (avoin)
- Kuinka tärkeänä pidät seuraavia asioita Tampereen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja luonnon kestävä käytön näkökulmasta? (erittäin tärkeä, jokseenkin tärkeä, jokseenkin merkityksetön, erittäin merkityksetön, en osaa sanoa)
 - Avoin tekstikenttä vastauksen perusteluun
 - Aiheuttaako jokin tässä mainittu tai muualla näkemäsi luonnon monimuotoisuustoimenpide sinussa huolia tai pelkoja? Kerro mistä toimenpiteestä on kyse ja minkälaisia huolia se sinussa herättää.

Kyselyn kysymykset 3/3

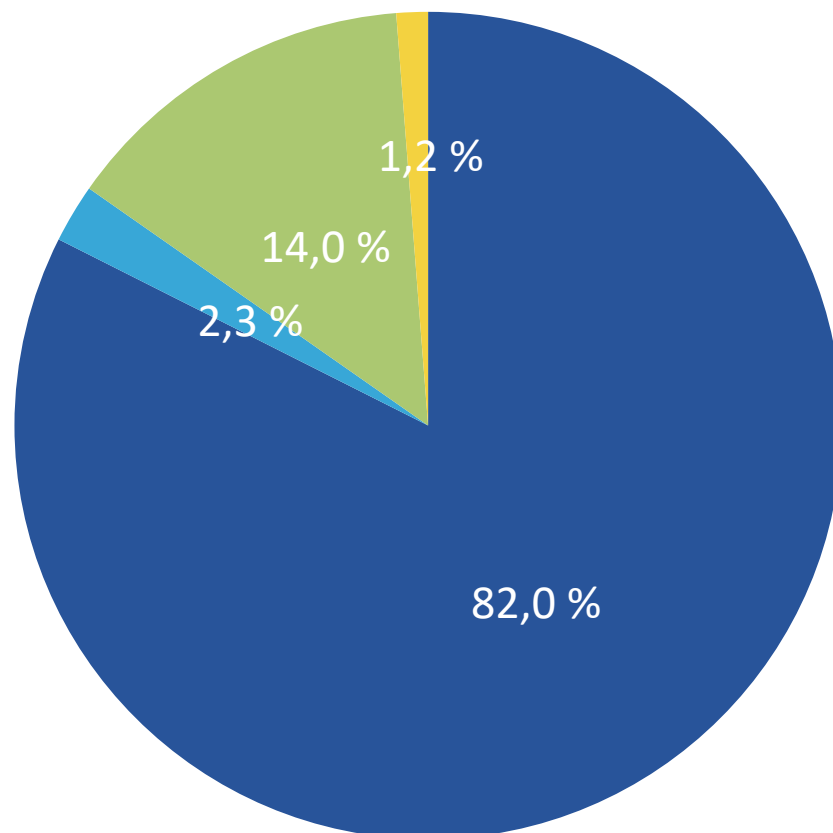
- Karttakysely
 - Kohteita, joissa olet havainnut **myönteisiä muutoksia luonnon monimuotoisuudessa** viimeisen neljän vuoden aikana.
 - Kohteita, joissa olet havainnut **kielteisiä muutoksia luonnon monimuotoisuudessa** viimeisen neljän vuoden aikana.
 - Kohteita, joissa **sinä tai yhteisösi olisitte kiinnostuneita parantamaan** luonnon monimuotoisuutta.

2 Taustatiedot

Vastausmäärät

- Kyselyyn saatiin 570 vastausta
 - Kysymyksiin saatujen vastausten määrä vaihtelee, koska kaikkiin kysymyksiin ei ollut pakollista vastata. Vastausten lukumäärä ilmoitetaan tässä raportissa jokaisen kysymyksen kohdalla erikseen.
- Karttamerkintöjä jätti 127 vastaajaa.
 - Karttamerkintöjä tehneistä suurin osa (87 %) teki 1-5 karttamerkintää. Suurin määrä karttamerkintöjä yhdeltä vastaajalta oli 28.
- Englanninkielisen lomakkeen kautta saatiin 18 vastausta

Vastaajien suhde Tampereeseen

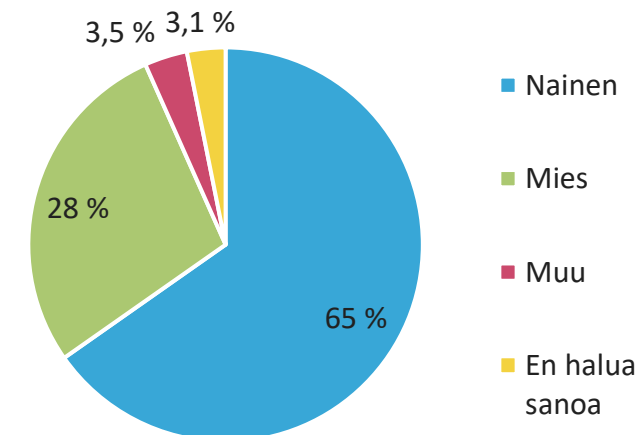
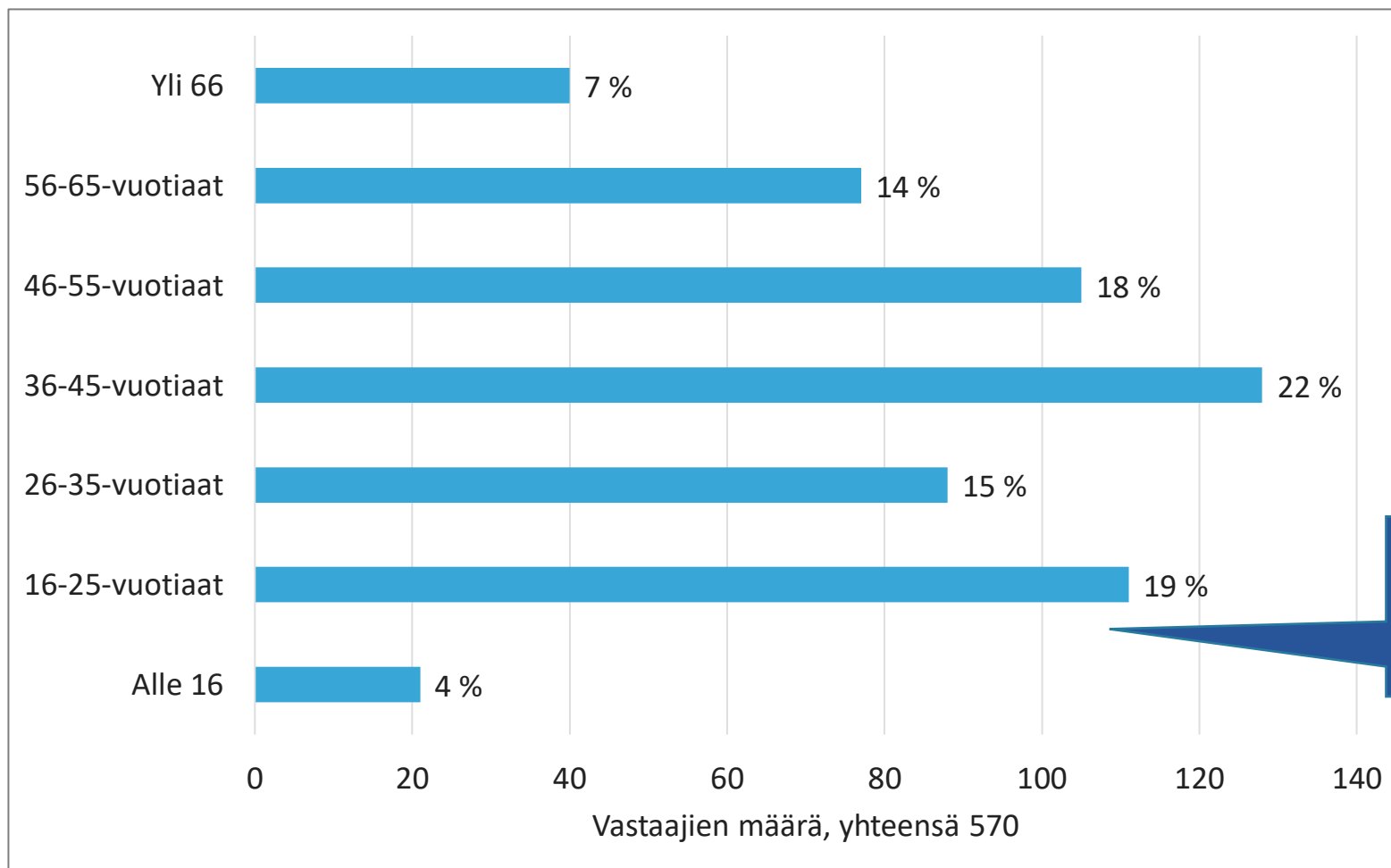

Vastaajia yhteensä: 570

- Asun Tampereella vakituisesti
- Asun Tampereella osan vuodesta (esim. loma-asunto, kausityö)
- Vierailen Tampereella usein (työ, harrastus, muu syy)
- Joku muu mikä?

Muu mikä: esim. asuu osan viikkoa, asuu naapurikunnassa, mielenkiinto, syntynyt Tampereella ja asuu nyt muualla

Vastaajien ikäjakauma ja sukupuoli

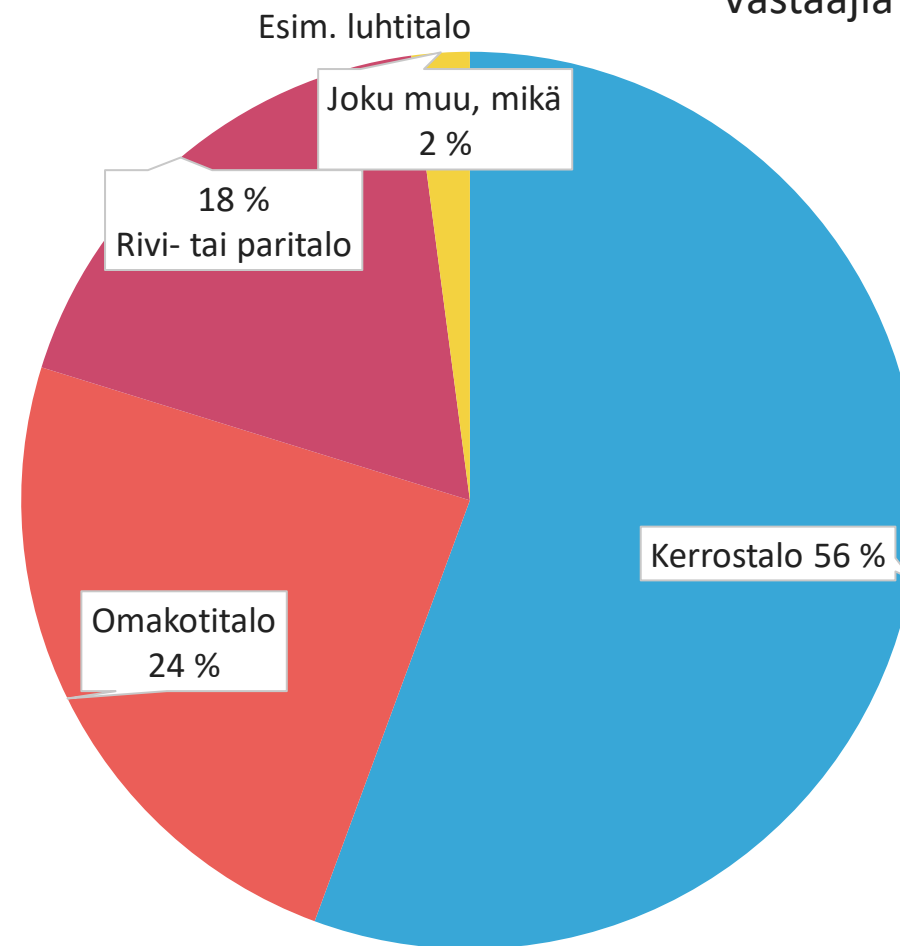

Tavoitimme hieman enemmän nuoria kuin vuoden 2020 kyselyssä, jossa alle 16-vuotiaita 2 % ja 16-25-vuotiaita 14 %

Tampereella asuvien vastaajien talotyyppi

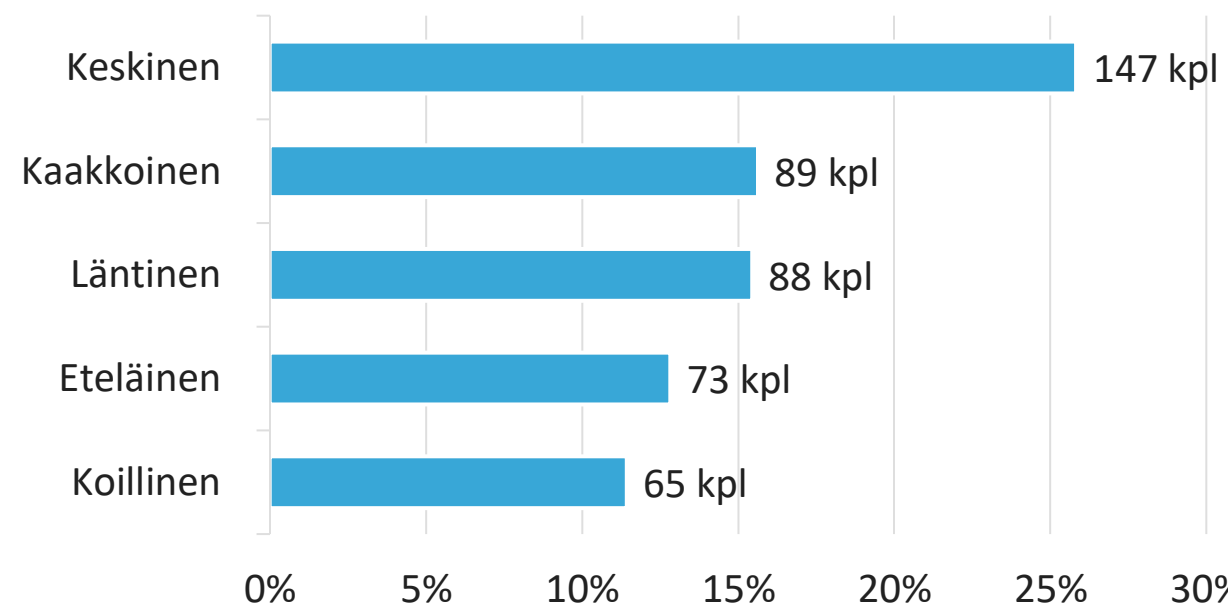
Vastaajia yhteensä: 480

Vastaajista 56 % asui kerrostalossa, 24 % omakotitalossa, 18 % rivi- tai paritalossa ja 2 % jossain muussa (eniten muita vastauksia: luhtitalossa).

Vastaajien asuinalueet

- 462 vastaajaa kertoi asuinalueensa Tampereella
- Vastauksia tuli melko tasaisesti eri puolilta Tamperetta, mutta eniten vastauksia saatiin Tampereen keskisiltä, kaakkoisilta ja läntisiltä asuinalueilta
- Vastaajamäärät ovat pääosin linjassa suuralueiden asukasmäärän kanssa
- 99 vastaajaa jätti vastaamatta kysymykseen, ja 8 kertoi asuvansa muualla kuin Tampereella

3 Vastaajien luontosuhde ja huoli luonnon tilasta

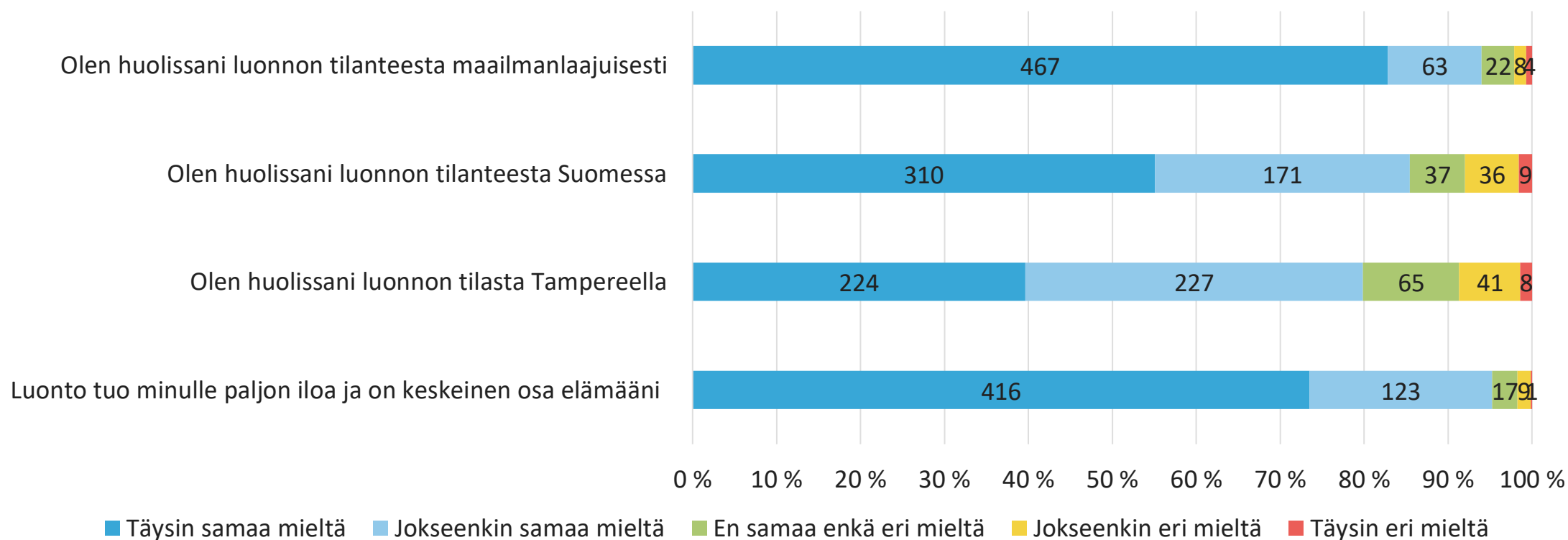
Vastaajien luontosuhde ja huoli luonnon tilasta

Ensimmäisessä varsinaisessa kyselyosiossa vastaajia pyydettiin kertomaan, kuinka samaa mieltä he ovat neljän eri väittämän kanssa viisiportaisella asteikolla (täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä).

Yli 80 % vastaajista oli erittäin huolissaan luonnon tilasta maailmanlaajuisesti. Reilu puolet oli erittäin huolissaan luonnon tilasta Suomessa, ja vajaa 40 % luonnon tilasta Tampereella.

Luontosuhde ja huoli luonnon tilasta

Rastita kuvaavin vaihtoehto:

Vastaajia yhteensä: 504

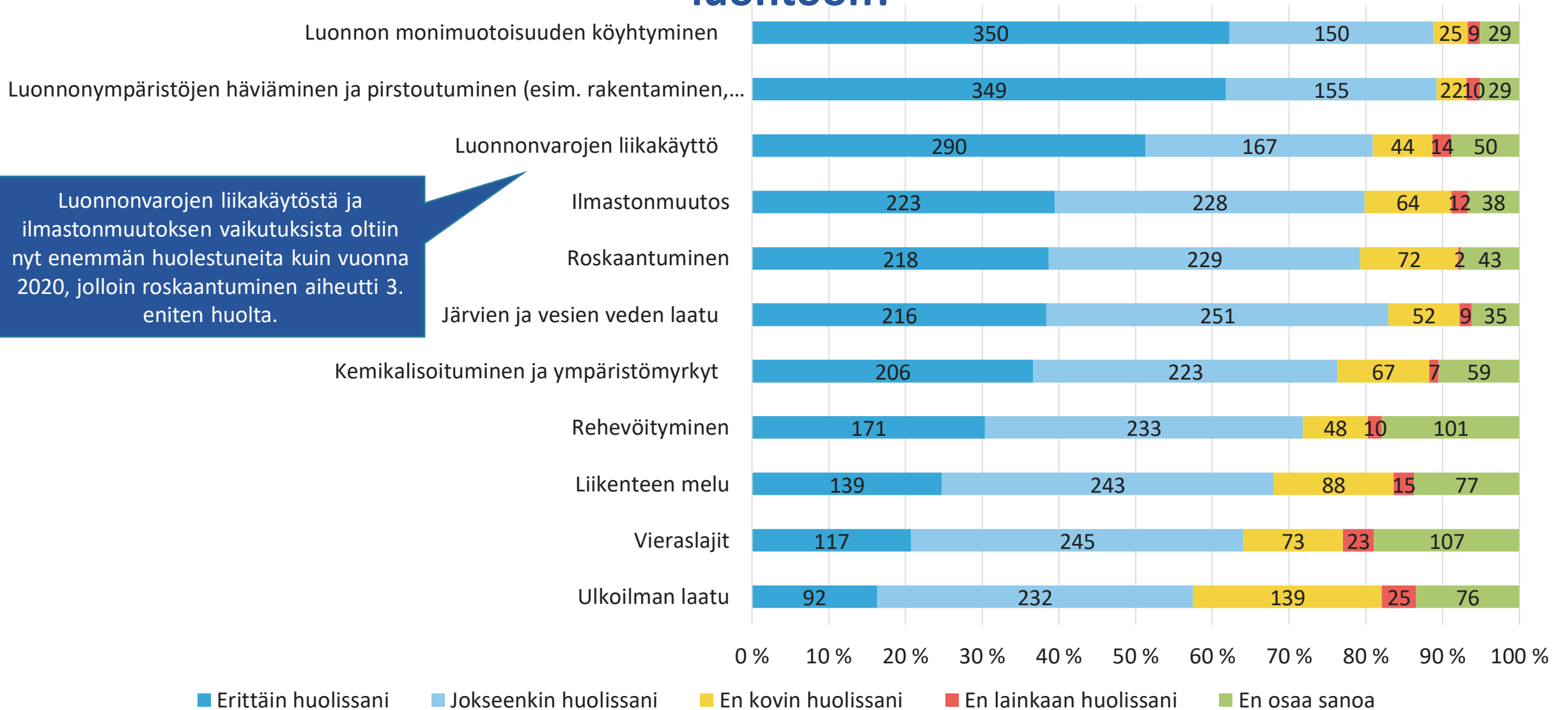
Tulokset vastaavat vuoden 2020 kyselyn tuloksia

Huolenaiheet luontoon liittyen

Toisessa kysymysosiossa vastaajia pyydettiin ilmoittamaan kuinka huolissaan he ovat erilaisten asioiden vaikutuksista Tampereen luontoon viisiportaisella asteikolla (erittäin huolissaan, jokseenkin huolissaan, en kovin huolissani, en lainkaan huolissani, en osaa sanoa).

- Kysytyt huolenaiheet olivat pääosin samoja kuin ympäristöministeriön vuosina 2018, 2020 ja 2022 teettämässä kyselyissä suomalaisten luontosuhteesta, joissa vastaajia pyydettiin arvioimaan, mitkä ovat luontomme suurimmat uhat.
- **Erittäin huolissaan** vastaajat kertoivat useimmin olevansa luonnon monimuotoisuuden köyhtymisestä, luonnonympäristöjen häviämisestä ja pirstoutumisesta ja luonnonvarojen liikkakäytöstä.
- Vähiten huolta koettiin ilmanlaadusta ja vieraslajeista.

Kuinka huolissasi olet seuraavien asioiden vaikutuksesta Tampereen luontoon?

Muut huolenaiheet (avokysymys) 1/3

Vastaajille tarjottiin mahdollisuus kirjata myös muita asioita, joista he ovat erittäin tai jokseenkin huolissaan Tampereella. Avoimia vastauksia annettiin 220.

Poliittiset ja päätöksentekoon liittyvät huolenaiheet:

- Luonnonarvoista piittaamattomat poliittiset suuntaukset.
- Päätöksenteossa taloudelliset hyödyt menevät usein luontoarvojen edelle.
- Kaavoitus ja rakentaminen luonnontilaisten alueiden kustannuksella.

Rakentaminen, kaavoitus ja kaupunkisuunnittelu:

- Viheralueiden väheneminen ja betonin/asfaltin lisääntyminen.
- Kaupunkimetsien ja viheralueiden hakkuut sekä niiden muuttaminen virkistyskäyttöön.
- Tiivis rakentaminen, joka jättää vähän tilaa viheralueille ja luonnolle.
- Iidesjärven alueen suunnitelmat, jotka uhkaavat linnustoa ja muuta luontoa.

Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen:

- Elinympäristöjen tuhoutuminen ja lajiston köyhtyminen.
- Vieraslajien leviäminen ja niiden vaikutukset paikalliseen ekosysteemiin.
- Hyönteisten ja pölyttäjien väheneminen.

“Olen huolissani kaavoituksesta ja rakentamisesta. Ymmärrän että on paineita rakentaa ja kaavoittaa mutta toivoisin että niihin (esim. rakennuttajille) tulisi pakolliseksi luonnon monimuotoisuuden huomiointi ja luontokadon ehkäisy.”

“Keskustan kasvu ja rakentamisen laajeneminen huolestuttaa minua koska yhä suurempi osa Tampereesta muuttuu rakennetuksi.”

”Iidesjärven eteläpuolen puistosuunnitelma toteutuessaan tuhoaa alueen eläimistöä ja kasvistoa. Puistoja Tampereella on paljon mutta aitoja luonnonympäristöjä hyvin vähän. Iidesjärven rannat on ennallistettava luonnonympäristöksi. ”

Muut huolenaiheet (avokysymys) 2/3

Ympäristön saastuminen ja roskaaminen:

- Vesistöjen saastuminen ja mikromuovien leviäminen.
- Roskaaminen ja sen vaikutukset eläimistöön.
- Valosaaste ja sen vaikutukset luontoon.

Metsien ja viheralueiden hoito:

- Liiallinen metsien hakkuu ja hoitamattomuus.
- Lahopuiden vähyys ja niiden merkitys ekosysteemille.
- Metsien virkistyskäytön lisääntyminen ja sen aiheuttama kuluminen.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset:

- Ilmastonmuutoksen aiheuttamat muutokset, kuten kirjanpajan leviäminen ja puiden kuoleminen.
- Sään ääri-ilmiöiden, kuten myrskyjen ja rankkasateiden, vaikutukset.

Yhteisön ja asukkaiden toiminta:

- Ihmisten välinpitämättömyys ja roskaaminen.
- Lemmikkien ja ihmisten toiminnan vaikutukset luontoon, kuten koirien jätökset ja pyöräilijöiden aiheuttama eroosio
- Luontosuhteen heikkeneminen, esim. lapsien ja nuorten vieraantuminen luonnosta

“Kaupin metsän kaataminen. Metsäalueita joissa voi rentoutua pitää suojella eikä tehdä tavoitteellisia liikuntapaikkoja niistä.”

“Huolestuttaa että virkistysmetsiä “hoidetaan” isoilla metsäkoneilla. Kirjanpajien tappamien puiden turha poisto pilaa metsät. Turha “metsänhoito” pitäisi lopettaa ja Kauppi-Niihama pitäisi muuttaa luonnonsuojelualueeksi jotta sen tulevaisuus oikeana luonnollisena metsänä olisi turvattu pitkälle tulevaisuuteen.”

Muut huolenaiheet (avokysymys) 3/3

Muita poimintoja kommenteista

- Valosaaste ja liikennemelu
 - Myös esim. Kaupin stadionilla soiva musiikki
 - Liikaa autoja
- Ihmisten käyttäytyminen
 - Lehtipuhaltimien kieltäminen
 - Roskaaminen
 - Lemmikit
 - Metsäpalovaroituksen noudattamatta jättäminen
 - Ilotulitukset
 - Nurmikon leikkaaminen
 - Puiden luvaton sahaaminen
- Linnusto, hyönteiset
- Luonnonmukaisten ulkoilumahdollisuuksien vähentyminen esim. hiihto metsissä ja järvillä kävely ja esim. marjastaminen ja sienestäminen puhtaissa ja luonnonmukaisissa metsissä
- Liikuntakenttien kumirouheen ympäristövaikutukset

”Iidesjärven vireillä oleva kaavasuunnitelma - toivottavasti puisto yms maisemoidut alueet eivät toteudu vaan alue jätetään luonnontilaiseksi. Entinen kaatopaikka-alue pitäisi siivota ja ennallistaa mutta muuten alue pitäisi säilyttää sinä tärkeänä lintujen ja muiden eläinten pesimis- ja asuinalueena.”

Lumo-toimenpiteiden aiheuttamat huolet

- **Aiheuttaako jokin kyselyssä mainittu tai muualla näkemäsi luonnon monimuotoisuustoimenpide sinussa huolia tai pelkoja? Kerro mistä toimenpiteestä on kyse ja minkälaisia huolia se sinussa herättää. (avoin, 128 vastausta)**
- Kysymys oli pääosin ymmärretty väärin, ja vastauksena annettiin aiheita, jotka huolestuttavat luontokadossa. Ne on yhdistetty edelliseen kappaleeseen ”Muut huolenaiheet”.
- **Lumo-toimenpiteissä** huolta aiheuttivat:
 - Esim. hallitun hoitamattomuuden periaatteen soveltaminen, voi aiheuttaa vastustusta, huolia ja pelkoja, koska asioista ei tiedetä tarpeeksi
 - Toimenpiteet tehdään ihmisten ehdoilla, ne ovat yksittäisiä ja riittämättömiä, eivätkä ne oikeasti lisää luonnon monimuotoisuutta: “Pelkään että kaupunki sortuu kompensaatiopolitiikkaan; luontoa tuhotaan rakentamisen alle mutta sitä korvataan tekemällä viherkattoja tai muuta näpertelyä.”
 - “Mielestäni ei saisi olla kovin paljon täysin hoitamattomia metsäalueita koska tiheä metsä ei päästä valoa, puut kärsivät ja aluskasvillisuus jää mitättömäksi.”
 - “Pelkään väärän tiedon ja luulojen pohjalta tehtyjä ratkaisuja joita mainostetaan luontotekoina mutta jotka ovat ennemminkin haitallisia.”
 - Punkkien lisääntyminen

Mikä asia Tampereen luonnossa tuottaa erityisesti iloa?

Uusi kysymys

Luonnon läheisyys ja saavutettavuus:

- Luonto on lähellä asutusta, ja sinne pääsee helposti julkisilla kulkuvälineillä.
- Kaupunkialueella on paljon viheralueita, puistoja ja metsiä, jotka ovat kaikkien saavutettavissa.

Monipuoliset luontokohteet:

- Kauppi-Niihaman metsäalue, Pynnikki, lidesjärvi ja Teiskon metsät ovat erityisen arvostettuja.
- Järvet ja niiden rannat, kuten Näsijärvi ja Pyhäjärvi, tuovat iloa monille.

Luonnon monimuotoisuus ja eläimistö:

- Runsas linnusto, villieläimet ja monimuotoinen kasvillisuus ilahduttavat asukkaita.
- Luonnontilaiset alueet, kuten niityt ja lahopuut, tukevat monimuotoisuutta.

Virkistysmahdollisuudet:

- Hyvät ulkoilualueet, retkeilyreitit ja uimarannat tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia liikkumiseen ja rentoutumiseen.
- Lähimetsät ja puistot mahdollistavat sienestyksen, marjastuksen ja luonnossa liikkumisen.

Luonnon kauneus ja rauhallisuus:

- Kauniit maisemat, hiljaisuus ja rauhallisuus ovat tärkeitä ilonaiheita.
- Vanhat metsät ja puut, sekä luonnonmukaiset alueet, tuovat esteettistä nautintoa.

Kaupunkiluonnon hoito ja kehittäminen:

- Puistojen ja viheralueiden luonnonmukainen hoito, kuten niityttäminen ja lahopuiden jättäminen, saa kiitosta.
- Kaupungin ilmasto- ja luontotavoitteet sekä luonnon monimuotoisuutta edistävät toimenpiteet ovat ilahduttavia

- Lähiluonto ja järvet, helppo saavutettavuus omasta asuinpaikasta
 - Pynnikki
 - Kauppi
 - Suolijärvi
 - Puistot
 - Nykyinen lidesranta
 - Rantaperkiö
 - Vähäjärven linnusto
 - Teisko
 - Kaukajärvi
 - Finlaysonin tehdaspuutarha
 - Tohlopin esteetön luontopolku
 - Viinikan puiston niityttäminen

”Se jos onnistun löytämään jostain paikan jossa ihmisten koneiden jälki ei näy eikä ihmisten koneiden äänet kuulu.”

4 Luontotieto ja tiedon saatavuus

Luontotiedot ja luontotiedon saatavuus

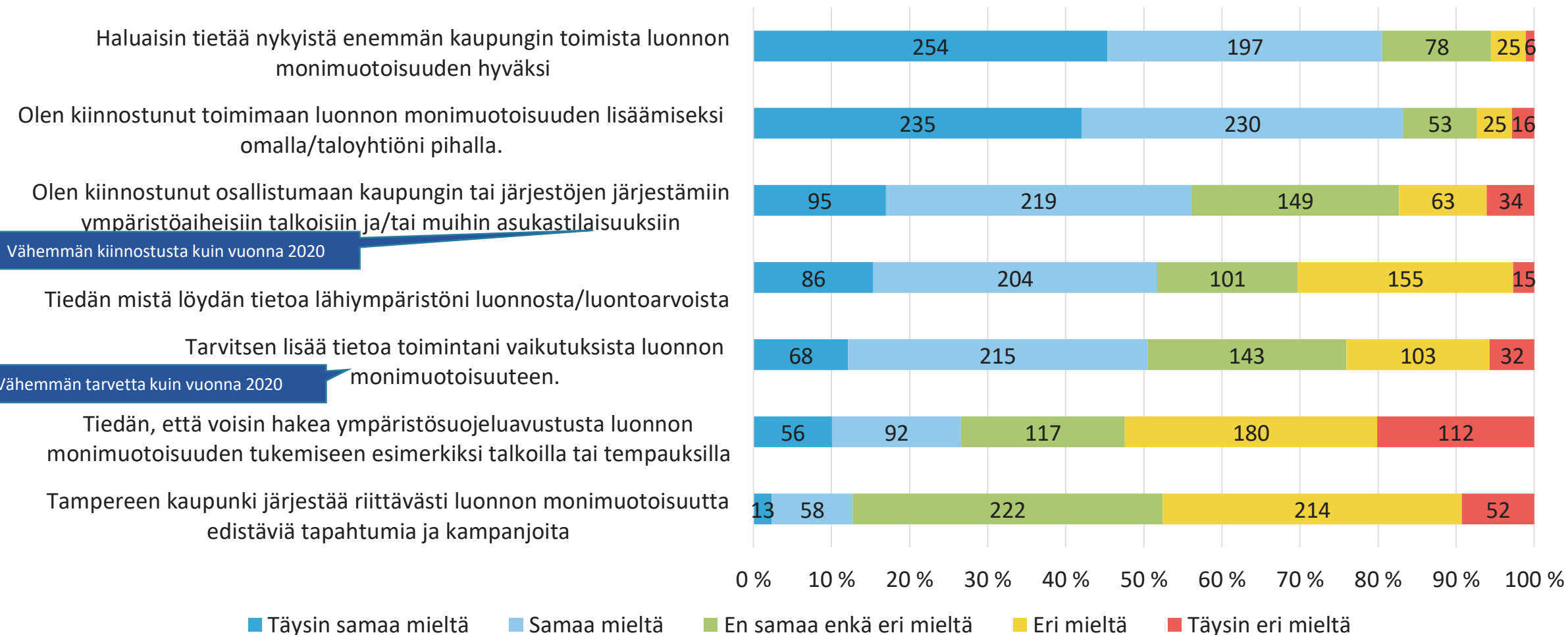
Kolmannessa kysymysosiossa vastaajia pyydettiin kertomaan, kuinka samaa mieltä he ovat luontotiedon saatavuutta koskevien väittämien kanssa viisiportaisella asteikolla (täysin samaa mieltä, samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, eri mieltä, täysin eri mieltä).

- Eniten haluttiin saada lisää tietoa kaupungin toimista luonnon monimuotoisuuden hyväksi
- Myös omalla pihalla/oman taloyhtiön pihalla oltiin kiinnostuneita toimimaan luonnon monimuotoisuuden lisäämisen hyväksi
- Vastaajien mielestä kaupunki ei järjestä tarpeeksi luonnon monimuotoisuuteen liittyviä tapahtumia
- Ympäristöavustuksen hakemismahdollisuus ei ollut suurimmalle osalle tuttu

Lisäksi kysyttiin, mistä tiedotuskanavista vastaajat toivoisivat Tampereen kaupungilta tietoa luontoon liittyvistä asioista.

- Eniten vastauksia saivat infokyltit asuinalueilla ja luontokohteissa, mainokset julkisilla paikoissa kuten joukkoliikenteessä ja kirjastoissa sekä kaupungin eri sosiaalisen median kanavat.

Luontotiedot ja luontotiedon saatavuus

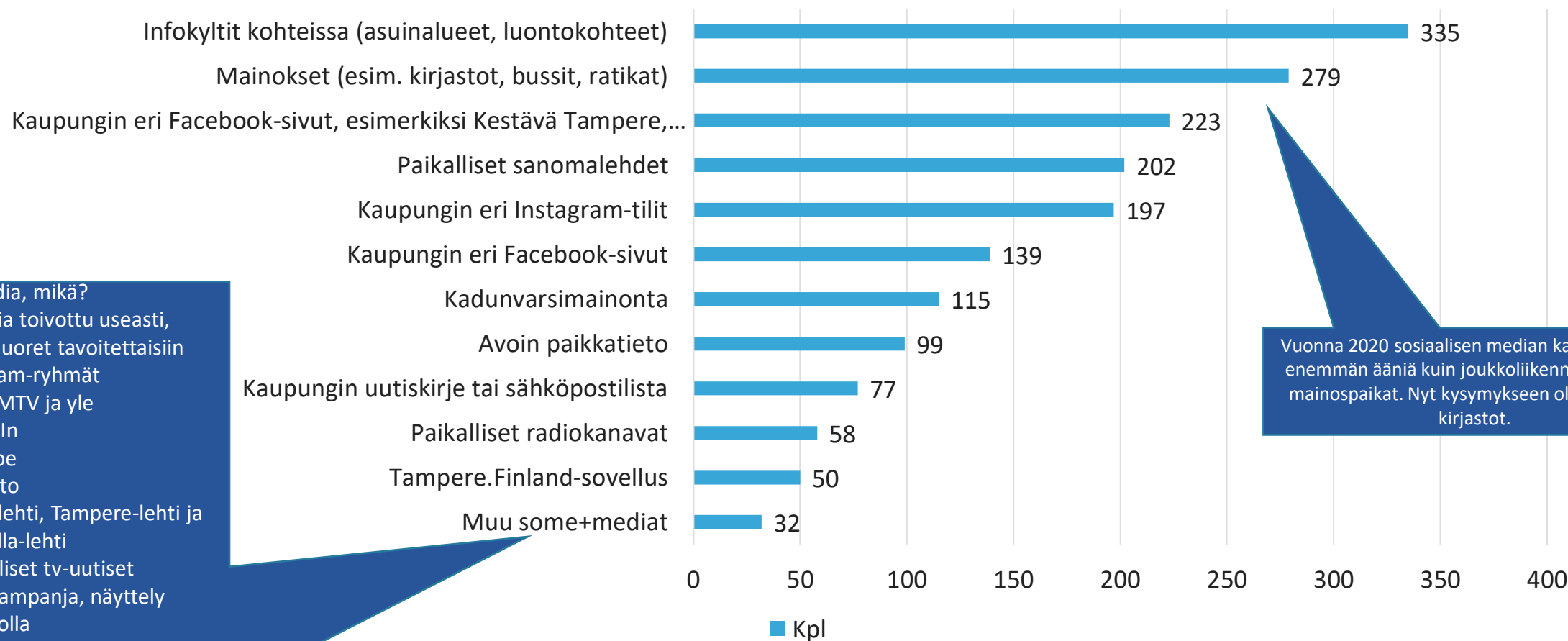

Vähemmän kiinnostusta kuin vuonna 2020

Vähemmän tarvetta kuin vuonna 2020

Toivotuimmat tiedotuskanavat

(sai valita enintään 5 vaihtoehtoa)

Muu media, mikä?

- Tiktokia toivottu useasti, jotta nuoret tavoitettaisiin
- Telegram-ryhmät
- Esim. MTV ja yle
- LinkedIn
- Youtube
- Yliopisto
- Visiiri-lehti, Tampere-lehti ja Vapaalla-lehti
- Alueelliset tv-uutiset
- Tietokampanja, näyttely kirjastolla
- Täydennettävä opaskirjanen esim. kirjastoissa
- Kotiin jaettava tiedote omista lumo-toimintakeinoista

Vuonna 2020 sosiaalisen median kanavat saivat enemmän ääniä kuin joukko liikennevälineiden mainospaikat. Nyt kysymykseen oli yhdistetty kirjastot.

Millaista tietoa haluaisit saada luonnon monimuotoisuudesta? (avoin kysymys)

1. Kaupungin toimet ja suunnitelmat:

- Mitä Tampere tekee luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi ja mitä suunnitelmia on tulevaisuudessa.
- Konkreettiset suojelutoimet ja aiotaanko niitä lisätä/miten niitä voi lisätä.
- Kaupunkisuunnittelun vaikutukset monimuotoisuuteen ja ohjeistukset.
- Rakentamisen ja kaavoituksen vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen.
- Konkreettiset esimerkit ja onnistumiset:
 - Esimerkkejä onnistuneista monimuotoisuustoimista.
 - Case-kohteita ja niiden vaikutukset.

2. Yksilön vaikutusmahdollisuudet:

- Miten yksittäinen tamperelainen voi edistää luonnon monimuotoisuutta.
- Vinkkejä arjen teoista, joilla voi parantaa monimuotoisuutta.
- Taloyhtiöiden mahdollisuudet lisätä monimuotoisuutta pihossaan.
- Miten vaikuttaa päätöksentekoon oikea-aikaisesti

3. Tietoa luonnon tilasta:

- Faktoja nykytilanteesta ja tulevaisuuden näkymistä.
- Luonnon tila ja sen muutokset Tampereella. (myös realistinen kuva, ei kaunisteltu)
- Lajikartoitukset ja uhanalaisten lajien tilanne.

4. Tapahtumat ja osallistumismahdollisuudet:

- Tietoa tapahtumista, talkoista ja kampanjoista.
- Miten osallistua monimuotoisuuden säilyttämiseen, kuten vieraslajitalkoot.

5. Yleinen tieto ja tiedotus:

- Tieteellistä ja yleistä tietoa luonnosta ja sen monimuotoisuudesta.
- Paikallisten luontokohteiden erityispiirteet, miten niissä on parannettu lumoa ja miten niitä suojellaan.
- Tietoa lähialueista ja niiden luonnosta

7. Kriittiset näkökulmat:

- Kaupungin toimien ristiriidat ja niiden vaikutukset monimuotoisuuteen.
- Rehellistä ja suoraa puhetta ilman liioittelua tai vähättelyä.

Monet vastaajat korostivat, että yhteisön tietämys luonnon monimuotoisuudesta on tärkeää, jotta toiminta ei jäisi yksittäisten ihmisten varaan.

Lainauksia 1/2

- Mitä tukitoimia olisi saatavilla taloyhtiöiden pihamaiden monimuotoisuuden tukemiseen?
- Missä on metsäpuutarhoja tai vapaita monimuotoisuusmetsiä" johon voi itse istuttaa esimerkiksi eri puulajien taimia?
- Olisiko mahdollista järjestää taloyhtiöille avoin kilpailu talkoilusta jossa olisi jokin palkinto?
- Taloyhtiöiden mukaan saaminen ja yhteiset kampanjat. Asuinalueille tai läheisyyteen infokylttejä luonnosta esim. hoitamattomuudesta" ja siitä miksi alue on jätetty sellaiseksi.
- Miten voisin vaikuttaa asuinalueeni tienvarsiniittyjen säilymiseen ettei niitä turhaan leikattaisi keskellä kesää kuten kävi tänäkin kesänä pientareen ollessa täydessä kukassa. Oikea aika niitolle olisi elokuun loppu tai syyskuu. Tienvarsiniittyjä voisi perustaa lisääkin."
- Matalankynnyksen talkoita eli ei ole tarkkaan rajattua aikaa joka talkoissa pitää olla. Vaan talkoisiin voisi tulla tietynä aikana ja tehdä itselle sopivan ajan.
- Konkreettisia tekoja esim listana saatavilla jossain ja joista olisi mahdollisuus saada lisätietoa miten teot vaikuttavat positiivisesti luonnon monimuotoisuuteen lähiympäristössäni.
- Joku kanava johon ihmiset voivat helpolla tavalla ilmoitella havaintojaan ja toiveitaan. Varsinkin vanhemmat ihmiset eivät osaa käyttää Tampereen kaupungin monimutkaisia ilmoitus kanavia. Voisi olla kaupungiosa/ omakotiyhdistyksillä/ taajamaalueilla omat kyläkokoukset" tai infolaatikot tai verkko-osoite johon pääsee vapaasti kirjoittelemaan. Aamulehden testarit tai mielipide sivusto on liian suppea."
- Kaupunkipihojen monimuotoisuusohjelma

Lainauksia 2/2

- Kaupunki voisi tehdä interventioita taloyhtiöiden pihoihin ja olla aktiivisesti yhteydessä taloyhtiöiden hallitukseen jotta ne hoksaisivat pihansa tilanteen ja merkityksen monimuotoisuudelle
- Esim. hyviä siemeniä joilla voisi joutomaita muuttaa perhosniityiksi?
- Enemmän konkreettisia vaikutusmahdollisuuksia. Enemmän suoraa demokratiaa ja kansalaisparlamenttejä.
- kaupunkimme johtavien poliitikkojen ekologista ymmärrystä jollain tavalla pystyttäisiin lisäämään. Kaupunki voisi järjestää heille vaikka metsäretkiä suojelubiologin johdolla.
- Mielestäni Alankomaissa on ollut upeita kampanjoita joilla kaupunkivehreyttä on saatu lisättyä. Oli hienoa tässä kyselyssä kuulla että kaupunki tarjoaa avustuksia talkoisiin. Mielestäni kaupunki voisi tarjota myös kannustimia esimerkiksi pihaniittyjen kylvämiseen tai viherkattoihin. Esimerkiksi hulevesimaksu voisi olla kannustin jos maksusta voisi vapautua viherkaton rakentamalla tmv.
- Olisiko mahdollista käynnistää kaupunginosatoimintaa jossa asukkaat osallistuisivat oman alueensa luonnon hoitamiseen ja monimuotoistamiseen? Kaipaisin siis ehkä alustaa missä tavata samaa pohtivia asukkaita ja käynnistää toimintaa.
- Kaipaen sitä että kannustuksen sijasta tamperelaisilta vaadittaisiin toimia. Oma panos tuntuu turhalta jos kaikki ympärillä toimivat pahoin minunkin edestä.
- Taloyhtiöt kuriin! - ei pihojen siistimistä vaan luontoa.
- I shouldn't need to act you should but volunteer events and more info on how to participate etc. Also send more info to universities and guilds it could be a fun idea to all go out and do something.
- Voisipa vaikuttaminen omaan lähiympäristöön olla helpompaa. Voisipa isoista lähiympäristöön liittyvistä rakennushankkeista saada aikaisemmin tietoa että niihin ehtii ihmiset reagoimaan. Ja monesti tieto ei myöskään saavuta ennen kuin on liian myöhäistä. Toivoisin että rakennushankkeissa huomioitaisiin myös lähiympäristöön aiheutuvat meluhaitat. Puut ja viheralueet vähentävät ilmastusaastetta ja vähentävät ilmaston saasteita miksi ne eivät ole rakentamisessa kriteereinä?

Minkälaista tukea kaipaavat oman toimintasi mahdollistamiseksi? Millaisia ideoita ja toiveita sinulla on? (avokysymys)

1. Yhteisöllisyys ja tiedon jakaminen:

- Yhteisön tietämys luonnon monimuotoisuudesta, jotta toiminta ei jäisi yksittäisten ihmisten varaan.
- Opastettuja talkoita ja kampanjoita eri kaupunginosiin.
- Taloyhtiöiden isännöitsijöille ja asukkaille tietoa pihajalokoiden monimuotoisuuden tukemisesta.

2. Konkreettinen tuki ja resurssit:

- Kaupungin tarjoamat avustukset ja materiaalit, kuten puiden taimet ja siemenet.
- Vieraslajien torjuntaan liittyvät resurssit, kuten lavat kitkettyjen kasvien keräämiseen.
- Tietoa helposti saatavana ja oikeat yhteystiedot miten esim. talkoita järjestetään (mistä tavarat, lavat jne)
- Rahoitusta ympäristöaiheisten projektien toteuttamiseen.

3. Vaikuttamismahdollisuudet päätöksentekoon:

- Mahdollisuus vaikuttaa kaupungin päätöksentekoon ja maankäytön suunnitelmiin.
- Tietoa milloin on oikea aika vaikuttaa

4. Koulutus ja valistus:

- Kaupunkilaisten valistaminen luonnontilaisten alueiden tärkeydestä ja monimuotoisuuden merkityksestä (esim. miksi hoitamaton)
- Tietoa ja ohjeita, miten parantaa lumoa arjessa.
- Asiantuntijoiden järjestämät tilaisuudet ja opastukset.
- Karttapohjaista tietoa
- Selkeät ohjeet ja vinkit, miten yksittäinen henkilö voi edistää monimuotoisuutta omalla pihallaan tai taloyhtiössä
 - Esim. saako linnunpöntön laittaa

5. Yhteistyö ja koordinointi:

- Lisää yhteistyötä kaupungin ja eri toimijoiden välillä.
- Toiminnan koordinointi ja tekijöiden yhteen saattaminen.
- Kaupunkiosakohtainen alusta, missä löytää samanhenkisiä ihmisiä

6. Taloyhtiöiden mukaan saaminen

- Kaupungin aktiivinen rooli taloyhtiöiden pihojen monimuotoisuuden edistämiseksi.
 - Esim. vaatimalla, palkinnoilla, kilpailu
- Helposti saavutettavat ja ymmärrettävät vinkit tiiviisti

5 Lumo-toimenpiteiden tärkeysjärjestys

Erilaisten luonnon monimuotoisuustoimien tärkeys vastaajien näkökulmasta

Neljännessä kysymysoosassa vastaajia pyydettiin kertomaan, kuinka tärkeänä he pitivät 22 erilaista luonnon monimuotoisuustoimea viisiportaisella asteikolla (erittäin tärkeä, jokseenkin tärkeä, jokseenkin merkityksetön, täysin merkityksetön ja en osaa sanoa).

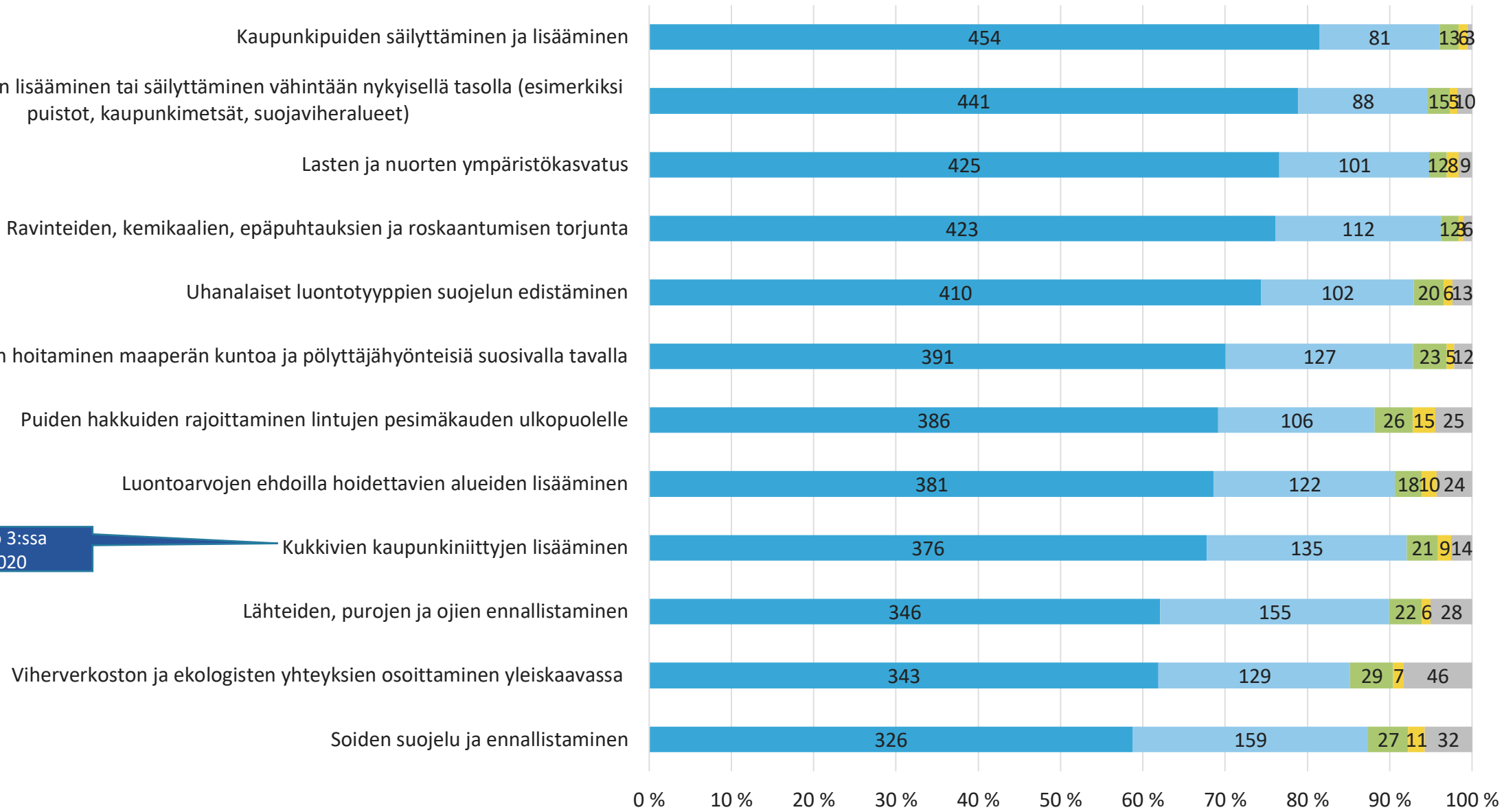
- Suurin osa vastaajista piti kaikkia toimia joko erittäin tai jokseenkin tärkeinä.
- Toimenpiteet, joita useimmin pidettiin erittäin tärkeänä, olivat
 - viheralueiden määrän lisääminen tai säilyttäminen
 - kaupunkipuiden lisääminen tai säilyttäminen
 - lasten ja nuorten ympäristökasvatus
 - ravinteiden, kemikaalien, epäpuhtauksien ja roskaantumisen torjunta
- Vähiten tärkeänä pidettiin viherkattojen ja -seinien määrän lisäämistä ja meluntorjunnan parantamista.
 - Niitäkin kuitenkin 70-80% piti vähintään jokseenkin tärkeänä.
- En osaa sanoa –vastauksia sai eniten hulevesien luontopohjaisten käsittelytapojen lisääminen (51) ja viherverkoston ja ekologisten yhteyksien osoittaminen yleiskaavassa (46)

Kuinka tärkeänä pidät seuraavia asioita Tampereen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja luonnon kestäväen käytön näkökulmasta? 1/2

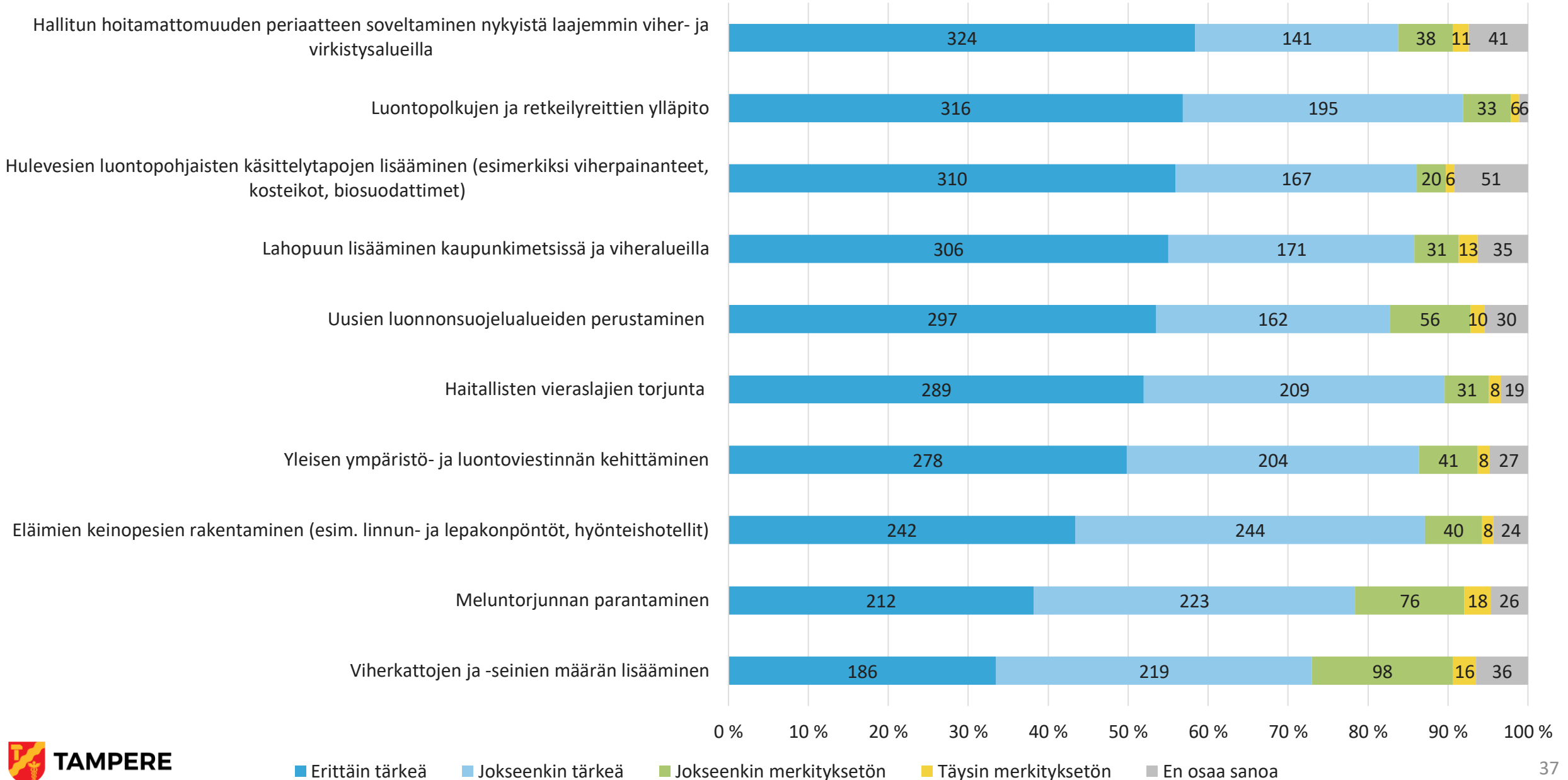
Nämä nousivat nyt tärkeämmiksi kuin vuonna 2020

Tämä oli top 3:ssa vuonna 2020

Kuinka tärkeänä pidät seuraavia asioita Tampereen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja luonnon kestäväen käytön näkökulmasta? 2/2

Erittäin tärkeitä muita (avokysymys muu, mikä?)

- Muu, mikä? –avoimeen kenttään annettuja vastauksia (82 kpl erittäin tärkeäksi merkittyjä), esimerkkejä:
 - Kauppi-Niihaman suojeleminen
 - Valosaasteen vähentäminen
 - Aikuisväestön ympäristökasvatus
 - Rakennuttajien velvoittaminen ja maanomistajien ympäristökasvatus
 - Tampereella toimivien yritysten ottaminen mukaan ympäristötoimiin
 - Eläinten kulkureittien huomioiminen liikenteessä
 - Järvien täytön lopettaminen
 - Ilotulitusten lopettaminen luontoalueilla
 - Hakkuiden lopettaminen lähimetsissä
 - Ravintokasvien viljelyn edistäminen

”Rakennuttajien velvoittaminen myös. Näkee liian usein kuinka vanhat puut kaadetaan ja pihaan laitetaan rakentamisen jälkeen muutama pensas tai pieni puuntaimi tilalle. Rakentaessa tulisi ottaa huomioon luonto paljon enemmän ja kilpailutuksissa ottaa tämäkin puoli pöydälle ja velvoittaa rakennuttajaa tekemään suunnitelma monimuotoisuuden lisäämiseksi.”

Kommentteja eri lumo-toimenpiteiden tärkeydestä

”Tähän voit halutessasi perustella vastauksiasi edellä esitettyjen eri toimenpiteiden tärkeydestä. Voit viitata vastauksissasi toimenpiteen numeroon (1-23).” (avoin kenttä, yhteensä 113 vastausta)

- **Viheralueiden lisääminen tai säilyttäminen (toimenpide 20 viheralueiden lisääminen)** (5 kommenttia)
 - “Viheralueiden määrän lisääminen tai säilyttäminen vähintään nykyisellä tasolla (esimerkiksi puistot, kaupunkimetsät, suojaviheralueet).”
 - “20. on todella tärkeä, koska psykologisen tiedon valossa ihmisten lähellä olevat viheralueet jopa pidentävät elinikää.”
- **Kauppi-Niihaman alueen suojeleminen (toimenpide 17 uusien suojelualueiden perustaminen)** (6 kommenttia)
 - “Erityisesti Kauppi-Niihaman metsän suojeleminen on mielestäni tärkeää. Minusta metsää ei pidä kaataa esim. rakentamisen tieltä.”
 - “Kauppi-Niihama-alueen suojeleminen.”
- **Kaupunkipuiden säilyttäminen ja lisääminen (toimenpide 5)** (4 kommenttia)
 - “Erityisesti vanhojen puiden säilyttäminen on tärkeää. Puut suojaavat helteeltä, tuulelta ja melulta.”
 - “Puiden säilyttäminen pitää kaupungin viileämpänä helteellä sekä auttaa huleveden kanssa rankkasateilla.”
- **Ympäristökasvatus (toimenpide 8)** (3 kommenttia)
 - “Ympäristökasvatusta tarvitaan todellakin ihan kaikille ikä- ja väestöryhmille.”
 - “Lasten ja nuorten ympäristökasvatukseen tulisi panostaa, sillä he päättävät tulevaisuudessa näistä asioista.”
- **Lahopuun lisääminen (toimenpide 7)** (3 kommenttia)
 - “Lahopuita Tampere on jättänyt kaikki paikat täyteen, mikä on ihan järkyttävän näköistä!”
 - “Lahopuun lisääminen ok, mutta tärkeintä olisi säilyttää alueet, joissa luontaisesti eri-ikäistä lahopuuta.”
- **Lidesjärven tilan parantaminen (toimenpide 23 muu, mikä)** (4 kommenttia)
 - “Lidesjärven nykytila on huolestuttava. Järvi on niin rehevöitynyt, etteivät edes linnut pysty siellä uimaan.”
 - “Treen kaupunki tuhoamassa lidesjärven. Linnusto ei palaa, jos uudistus viedään läpi!”

6 Karttakyselyn tulokset tiiviisti

Karttakyselyn merkinnät

- Karttakyselyyn teki merkintöjä 127 vastaajaa
- Karttamerkintöjä tehtiin 653 kappaletta
 - Myönteisiä muutoksia merkittiin 228 kpl.
 - Kielteisiä muutoksia merkittiin 299 kpl.
 - Kohteita, joissa olisi kiinnostunut parantamaan monimuotoisuutta, merkittiin 126 kpl.
 - Karttamerkintään oli pakollista liittää selite.

Havaitut myönteiset muutokset

” Millaisia myönteisiä muutoksia olet havainnut kohteessa?”

- **Lahopuun lisääntyminen** (Läntinen, Keskusta, Eteläinen, Kaakkoinen)
 - “On ollut ilo nähdä Sorsapuistossa lahopuunmäärän kasvu. Esimerkillisesti jätetty kaadettua puumassaa alueelle.”
- **Niityt ja kedot, laidunnus** (Läntinen, Keskusta, Eteläinen, Kaakkoinen)
- **Hyönteishotellit ja pesimälautat** (Keskusta, Eteläinen)
 - “Nekalan Lampipuiston kaadetut puunrungot hyönteishotelleina.”
 - Iidesjärven alue: mm. pesimälautat, laidunnus, lajiston monimuotoisuus.
- **Hallittu hoitamattomuus eri muodoissaan**
- **Luontopolut**

Kielteiset muutokset

” Millaisia kielteisiä muutoksia olet havainnut kohteessa?”

- **Vieraslajien lisääntyminen** (Läntinen, Eteläinen, Kaakkoinen, Koillinen)
- **Puiden kaataminen ja harvennushakkuut** (Läntinen, Keskusta, Eteläinen, Kaakkoinen, Koillinen)
 - Liiallinen puiden kaato ja alueiden hoitaminen, väärään aikaan niittäminen.
 - Puiden kaataminen mm. Rantaperkiön alueella, ‘salasahaaja’
- **Rakentaminen ja kaavoitus** (Läntinen, Keskusta, Eteläinen, Kaakkoinen, Koillinen)
 - Useita kommentteja liittyen Ojala-Lamminrahkan alueen rakentamiseen (mm. puiden kaato).
 - “Keskustan kasvu ja rakentamisen laajeneminen huolestuttaa minua koska yhä suurempi osa Tampereesta muuttuu rakennetuksi.”

Miten vastaajat olisivat itse kiinnostuneita parantamaan luonnon monimuotoisuutta

” Miten haluaisit parantaa luonnon monimuotoisuutta kohteessa?”

- Vieraslajien torjunta
- Niittyjen perustaminen ja puiden, pensaiden, kukkien ym. istuttaminen
- Pesien rakentaminen eläimille
- Luonnon monimuotoisuuden lisääminen taloyhtiön pihalla ja puistoissa
- Uomien ennallistaminen/purojen kunnostus
- Roskien kerääminen
- Erilaisiin talkoisiin osallistuminen

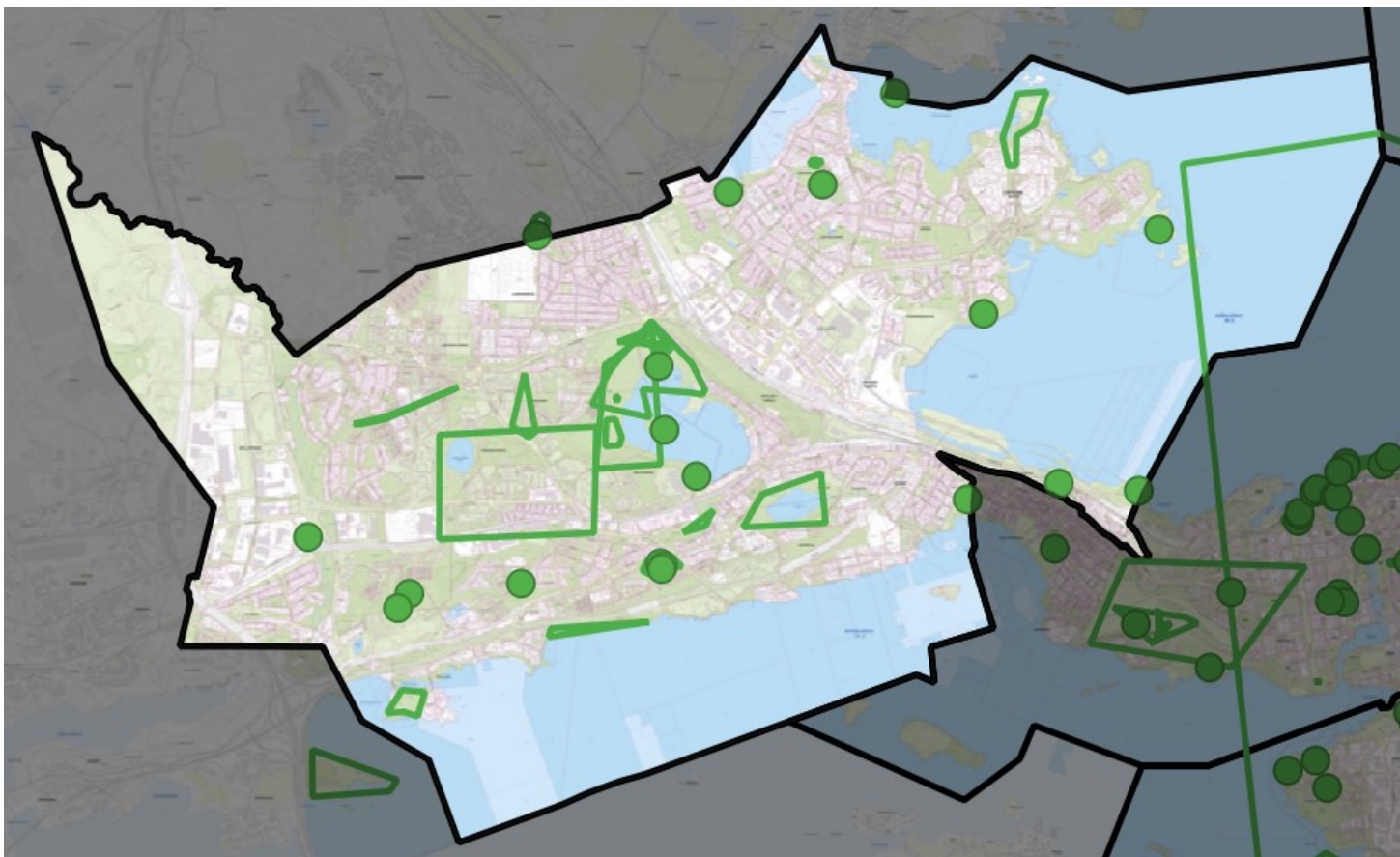
7 Karttakyselyn tulokset suuralueittain

Tampereen suuralueet

- Tampere jaetaan viiteen suuralueeseen eli läntiseen, keskustaan, eteläiseen, kaakkoiseen ja koilliseen suuralueeseen.
- Karttakyselyn tulokset esitetään seuraavaksi suuralueittain.
- Jokaisesta suuralueesta esitetään karttakuva sekä tiivistelmä merkintöjen selitteistä.

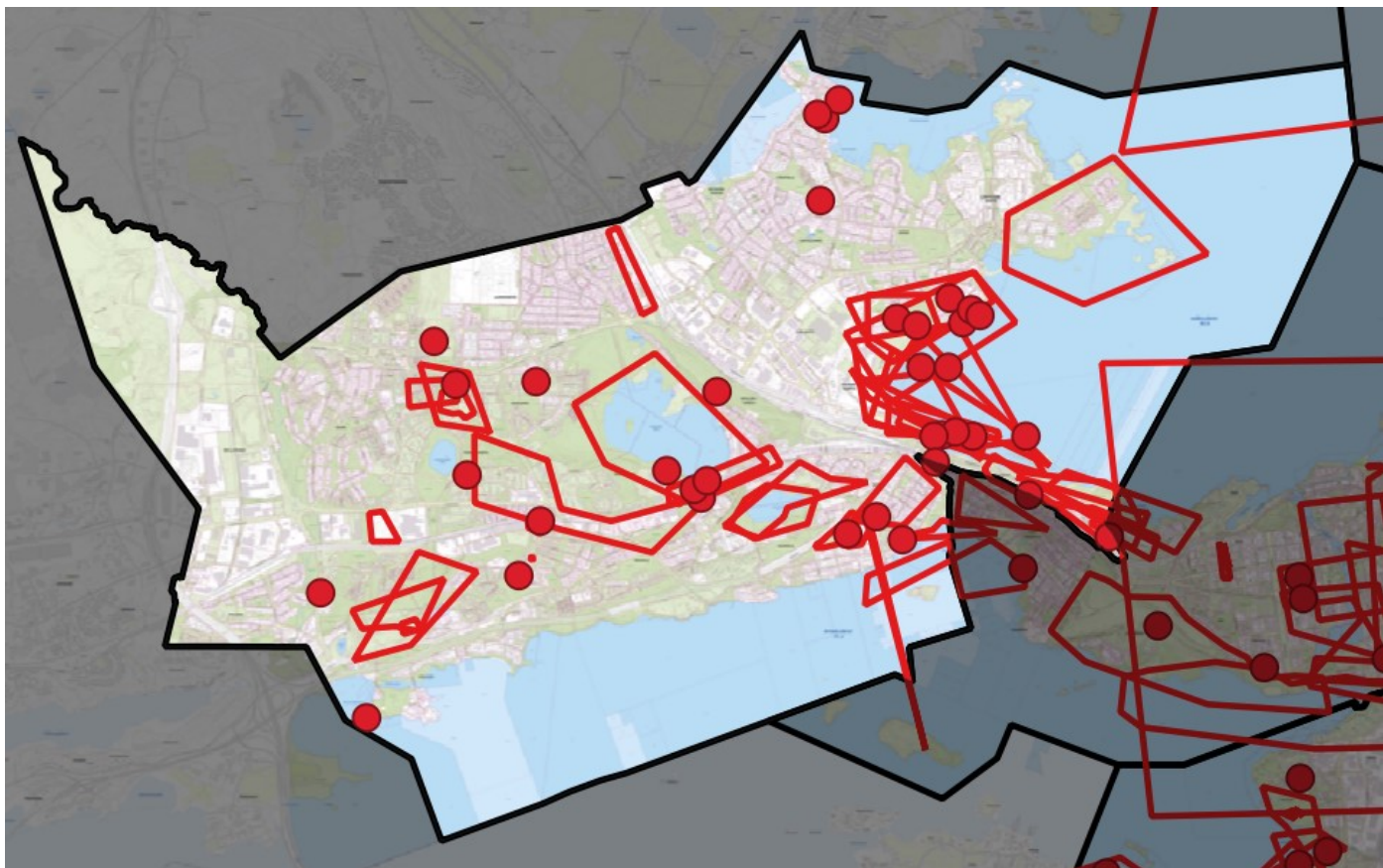

Läntinen suuralue – myönteiset muutokset

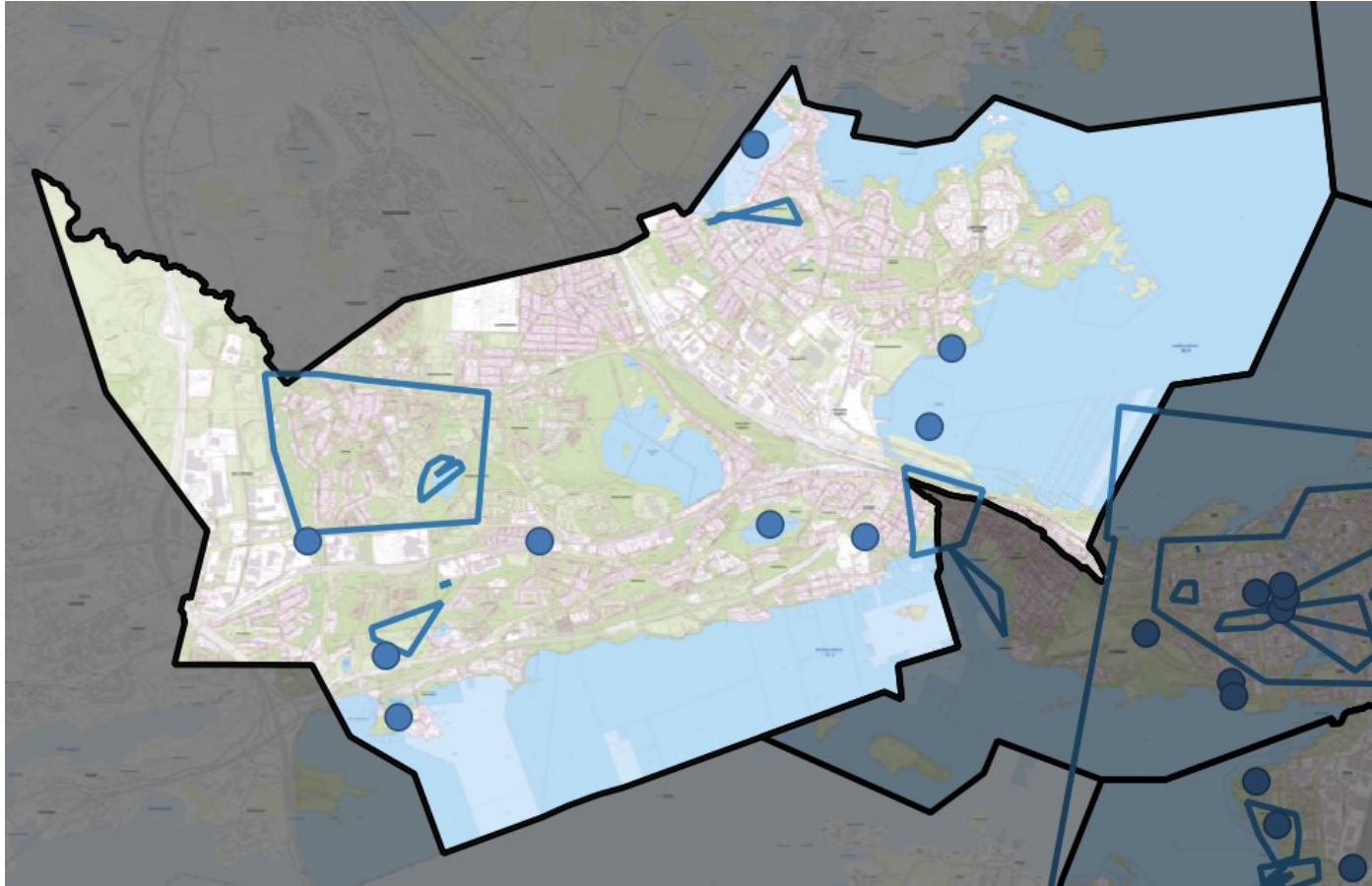
- Tohlopin luontopolku
- Vastauksissa korostui hoitamattomuus, lahoppuun lisääntyminen ja kedot/niityt sekä laiduntavat eläimet
- Tohloppijärven pohjoispuoli: "Alueella on paljon erilaisia hyönteisiä ja runsaasti erilaisia kasveja. Ilma on parempaa alueella. Alue auttaa rauhoittumaan."
- Suomensaari: "Tuntuu kuin olisi todella kaukana villissä luonnossa. Linnunlaulua, mut ei kaupungin ääniä."

Läntinen suuralue – kielteiset muutokset

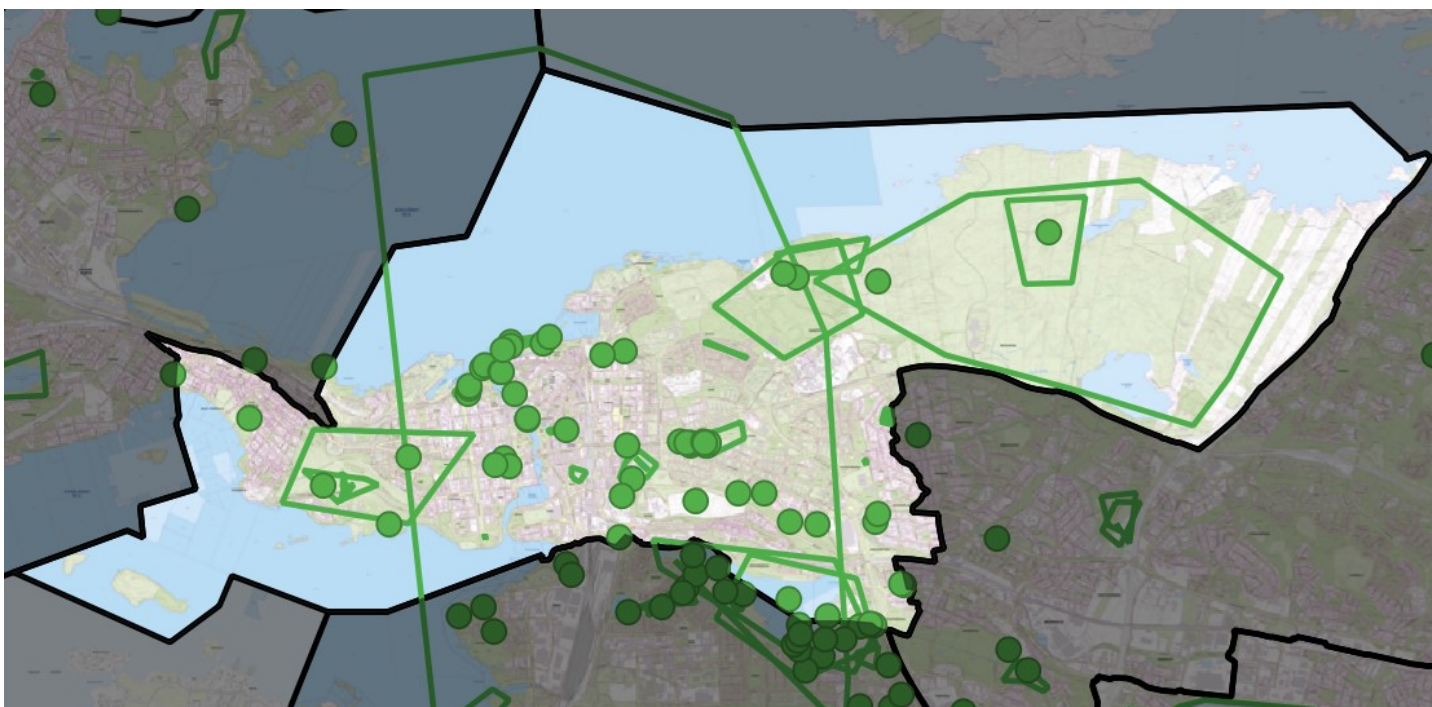
- Useita kommentteja Näsisaaren rakentamisesta/järven täyttämistä, Hiedanrannan rakentamisesta
- Liiallinen puiden kaato ja alueiden hoitaminen, väärään aikaan niittäminen
- Vieraslajien lisääntyminen

Läntinen suuralue -kohteita, joissa kiinnostusta parantaa luonnon monimuotoisuutta

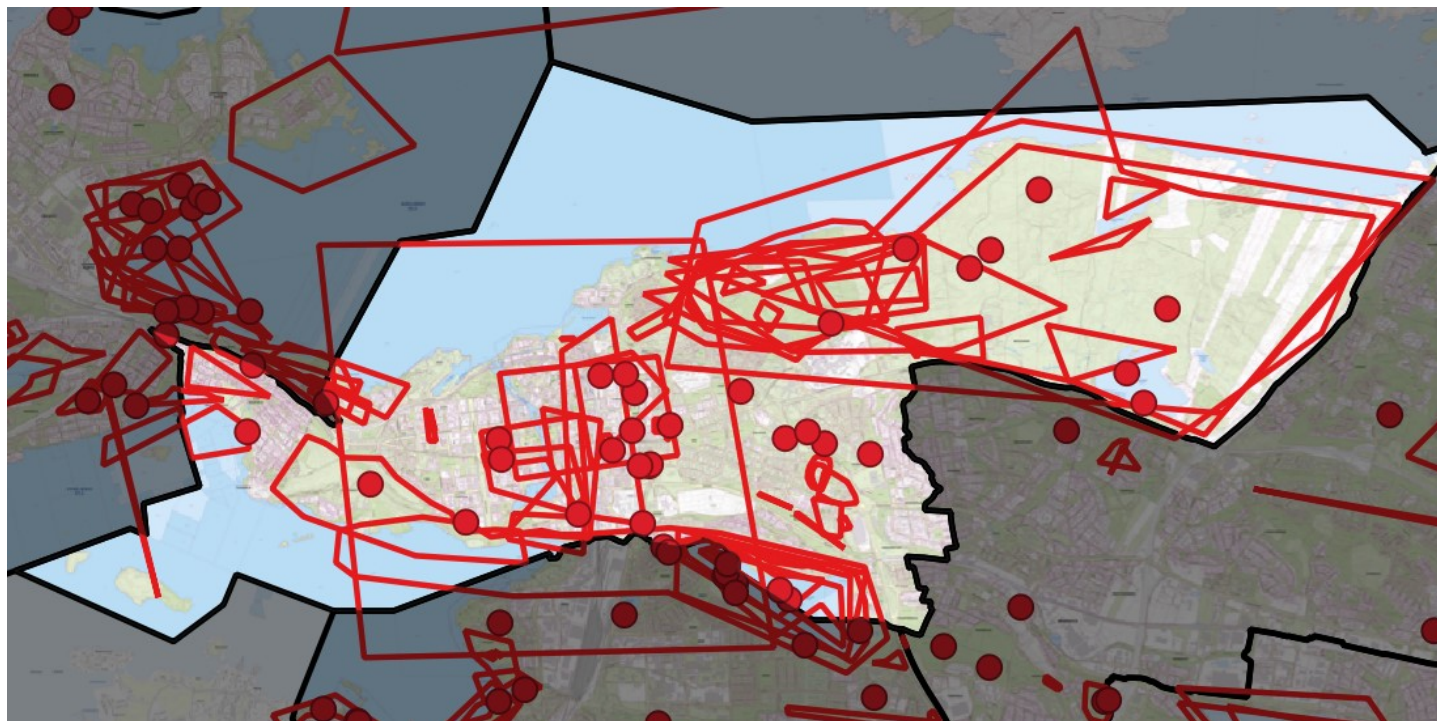
- Vastauksissa korostui erityisesti vieraslajien torjunta
- Useampi vastaus liittyen niittyjen perustamiseen
- Pesien rakentaminen eläimille, puiden yms. istuttaminen

Keskustan suuralue – myönteiset muutokset

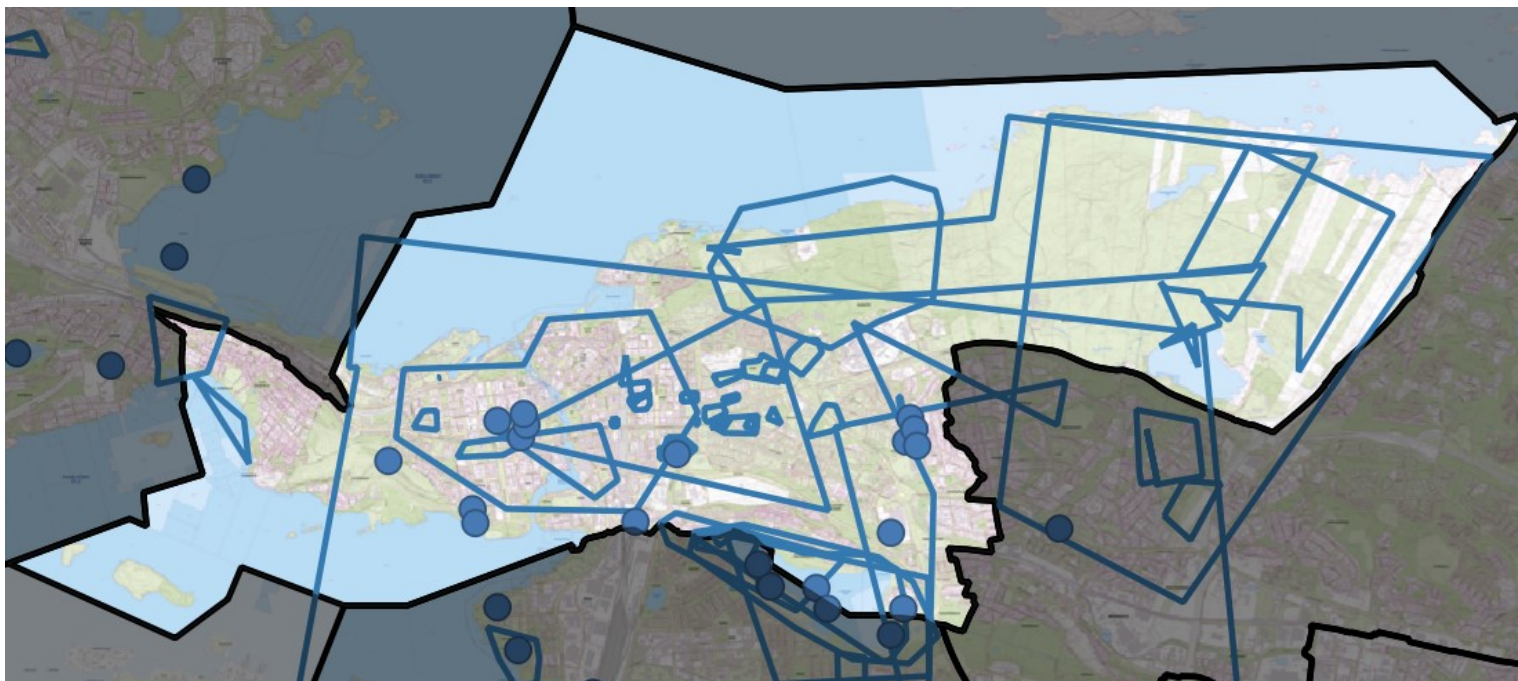
- Useita kommentteja Liisanpuiston ketosuunnitelmaan liittyen, lisäksi kehuja useammalta asukkaalta Ranta-Tampellan rannoista ja Näsinsillasta, Sandelinipuisto
- Paahderinteet, viherkatot, niityt, mehiläispesät, nurmikon ajamatta jättäminen
- Lahopuun lisääntyminen
- "Kalevan halleilla oli kesällä vihreä ja kaunis kaupunkipuutarha! Se ilahdutti ja keräsi ihmisiä, tunnelmakin oli mukava kun kaupunkilaiset yhdessä tekivät puutarhanhoitoa"
- "On ollut ilo nähdä Sorsapuistossa lahopuunmäärän kasvu. Esimerkillisesti jätetty kaadettua puumassaa alueelle."

Keskustan suuralue – kielteiset muutokset

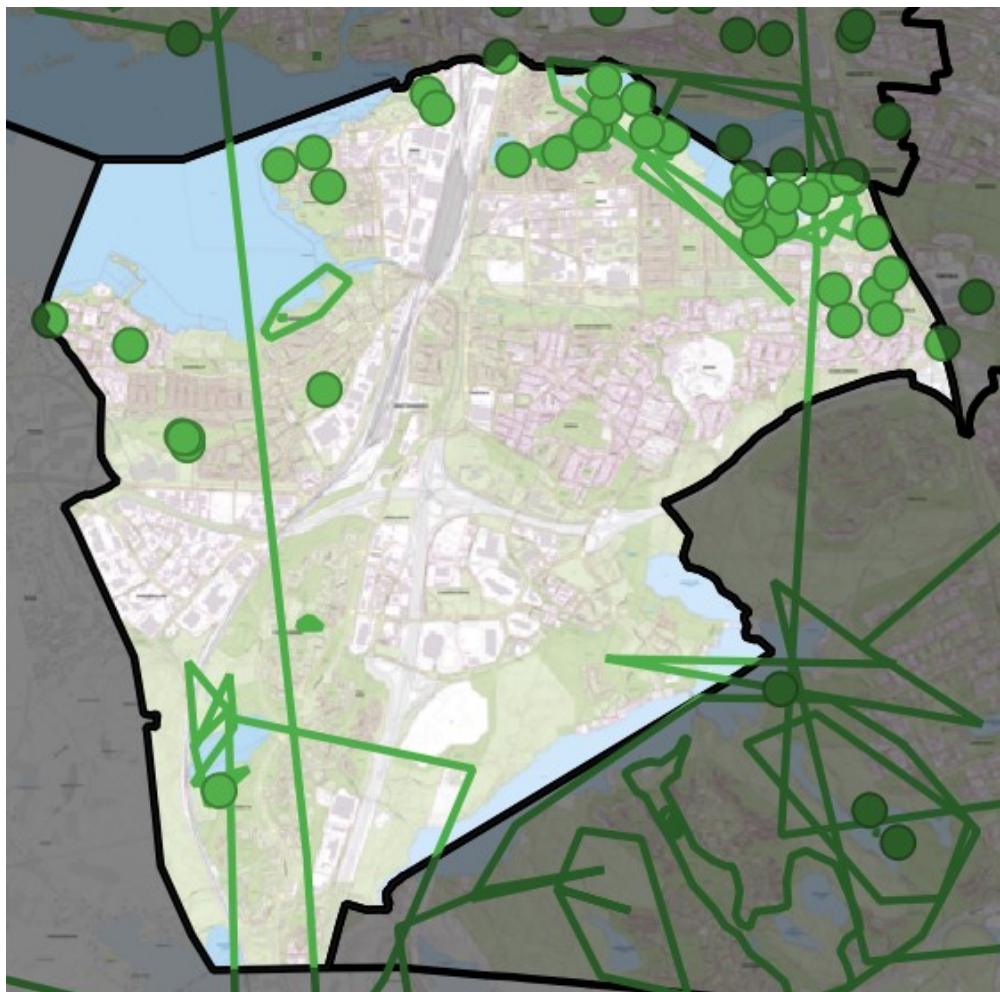
- Useita kommentteja Kauppi-Niihaman alueesta liittyen mm. rakentamiseen ja puiden hakkuuseen (etenkin ladut), maaston kulumiseen ja sen lisääntymiseen lähialueen asukasmäärän noustessa
- Roskaantumisen
- Puiden hakkaaminen/liian vähäinen puusto/liikaa asfalttia/liiallinen rakentaminen
- Sorsalammen kunto

Keskustan suuralue – kohteita, joissa kiinnostusta parantaa luonnon monimuotoisuutta

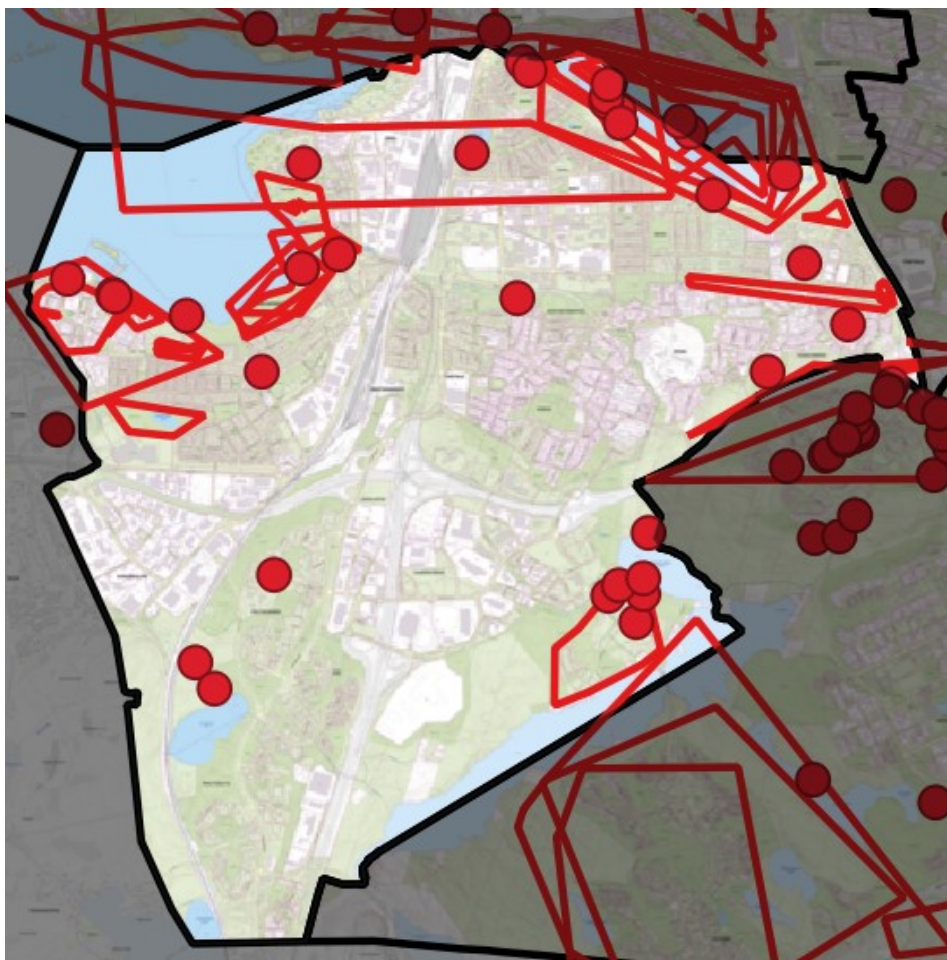
- Kukkien kasvatus/niityt/yhteisöviljely/laatikkoistutukset
- Puuston lisääminen
- Lumomyönteiset muutokset taloyhtiön pihalla (kaipaa opastusta)
- Talkoot puistojen monimuotoistamiseksi
- Hyönteishotellit
- "Lahopuurakennelma Tammelan koulun läheisyyteen"
- Paltsunaukio: "Tuoda kasvatuslaatikoita, joihin kylvetään niittyseosta. Tuoda lahoppuuta."

Eteläinen suuralue – myönteiset muutokset

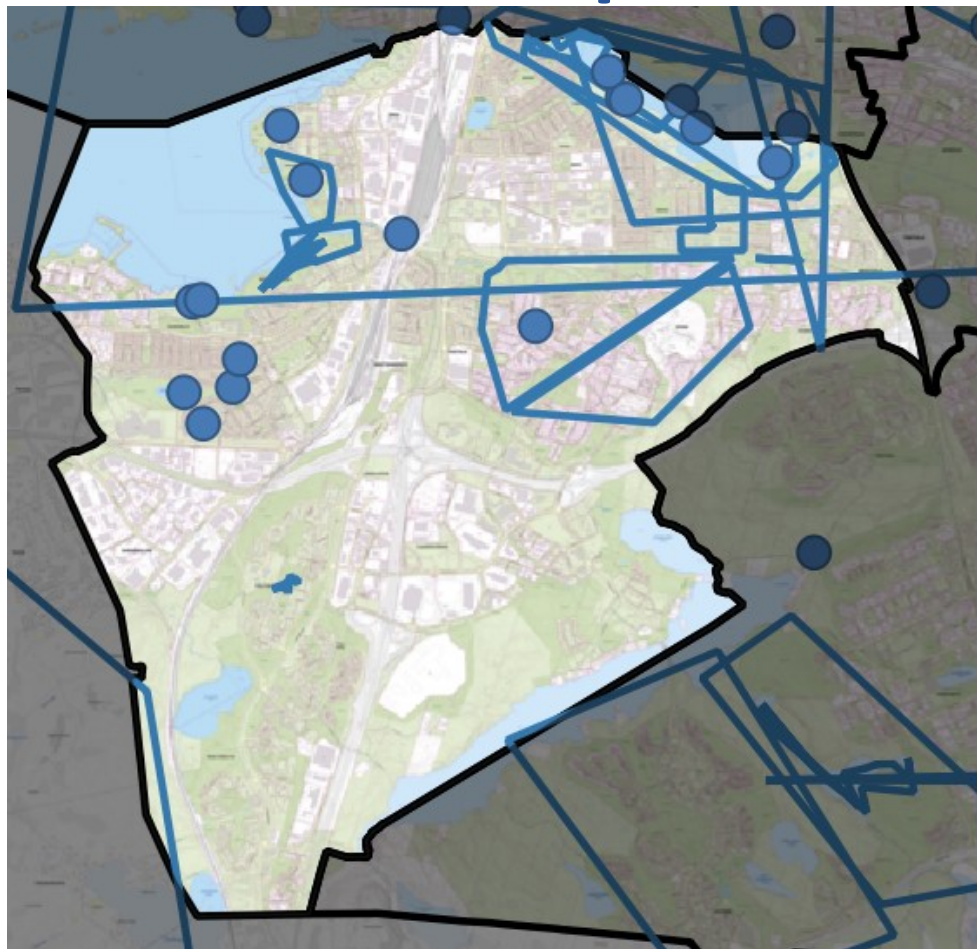
- Vastauksissa korostuu etenkin Iidesjärven alue: mm. pesimälautat, laidunnus, lajiston monimuotoisuus
- Härmälän Vähäjärven pesimälautat
- Niityt ja laidunnus
- Luonnon monipuolisuus
- "Nekalan Lampipuiston kaadetut puunrungot hyönteishotelleina."

Eteläinen suuralue – kielteiset muutokset

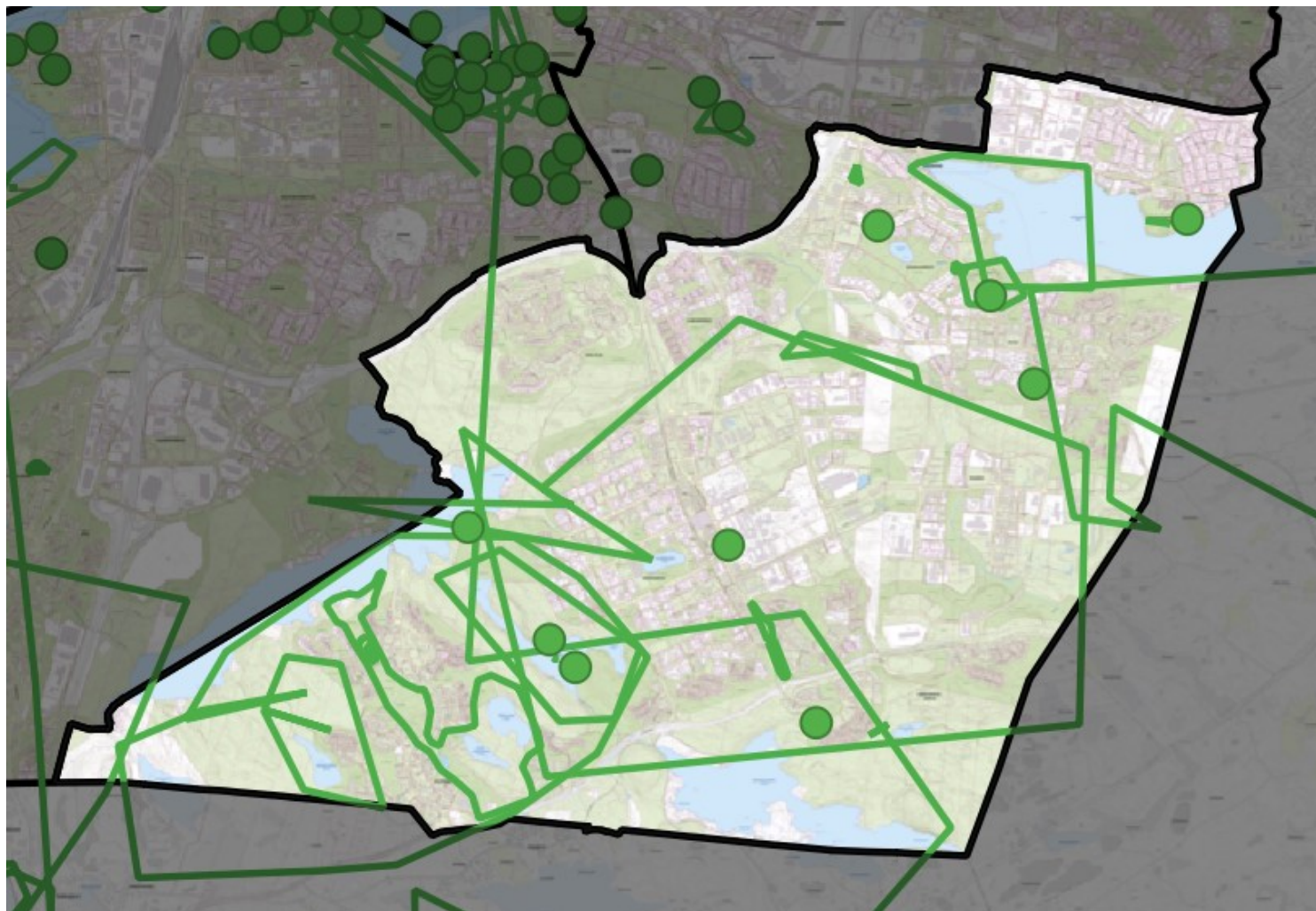
- Vastauksissa korostuu Iidesjärven alue: huoli mm. alueen kaavoituksesta ja järven kunnosta
- Vieraslajien leviäminen
- Puiden kaataminen mm. Rantaperkiön alueella, "salasahaaja"

Eteläinen suuralue – kohteita, joissa kiinnostusta parantaa luonnon monimuotoisuutta

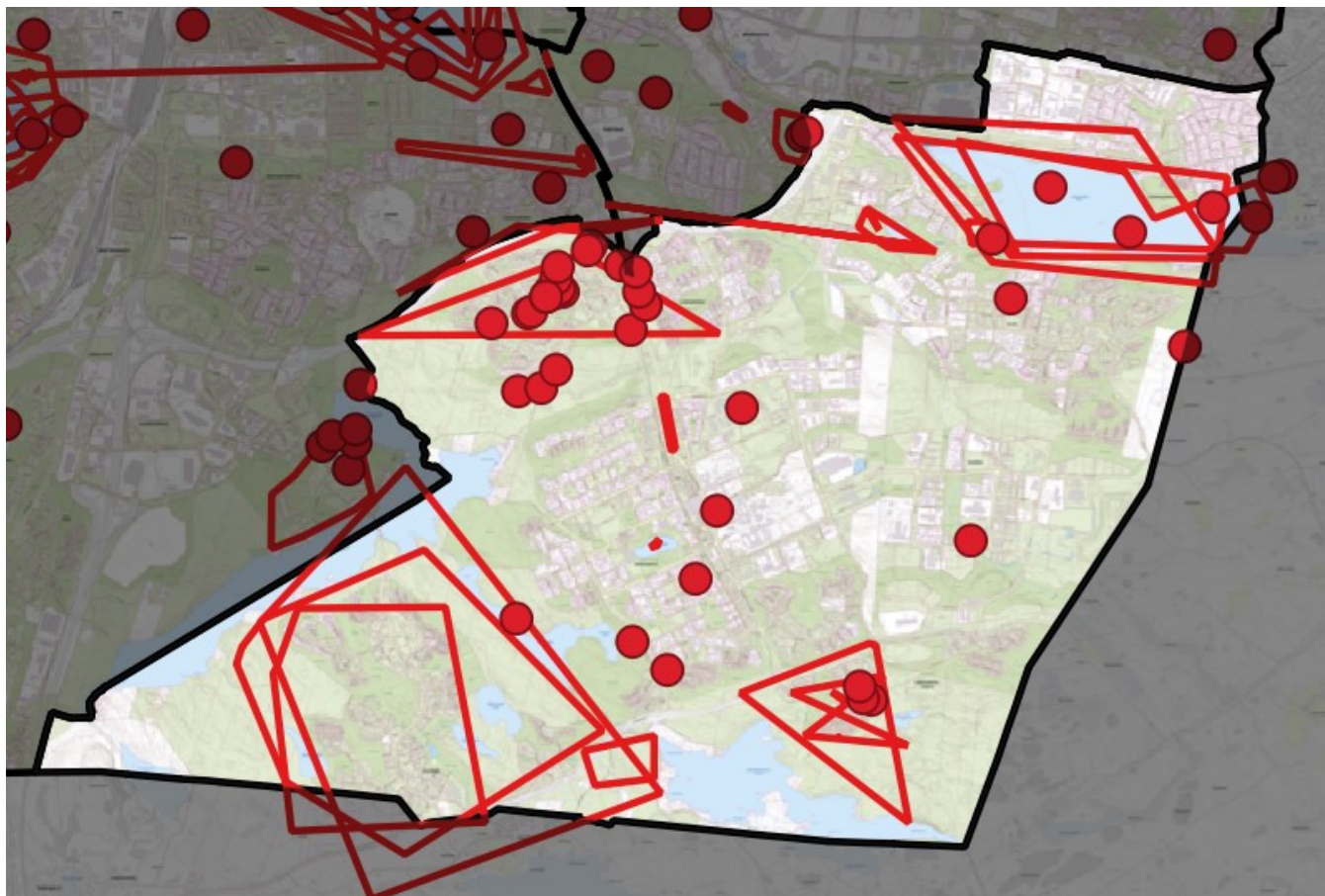
- Puiden, pensaiden ja niittyjen lisääminen
- Uomien ennallistaminen
- Vieraslajien torjunta, roskien kerääminen
- Lintujen pesinnöistä ilmoittaminen
- "Iidesjärven ympäristö nyt jo monimuotoinen ja sitä voitaisiin vieläkin parantaa. Mahdollisuus upeaan luontotekoon."

Kaakkoinen suuralue – myönteiset muutokset

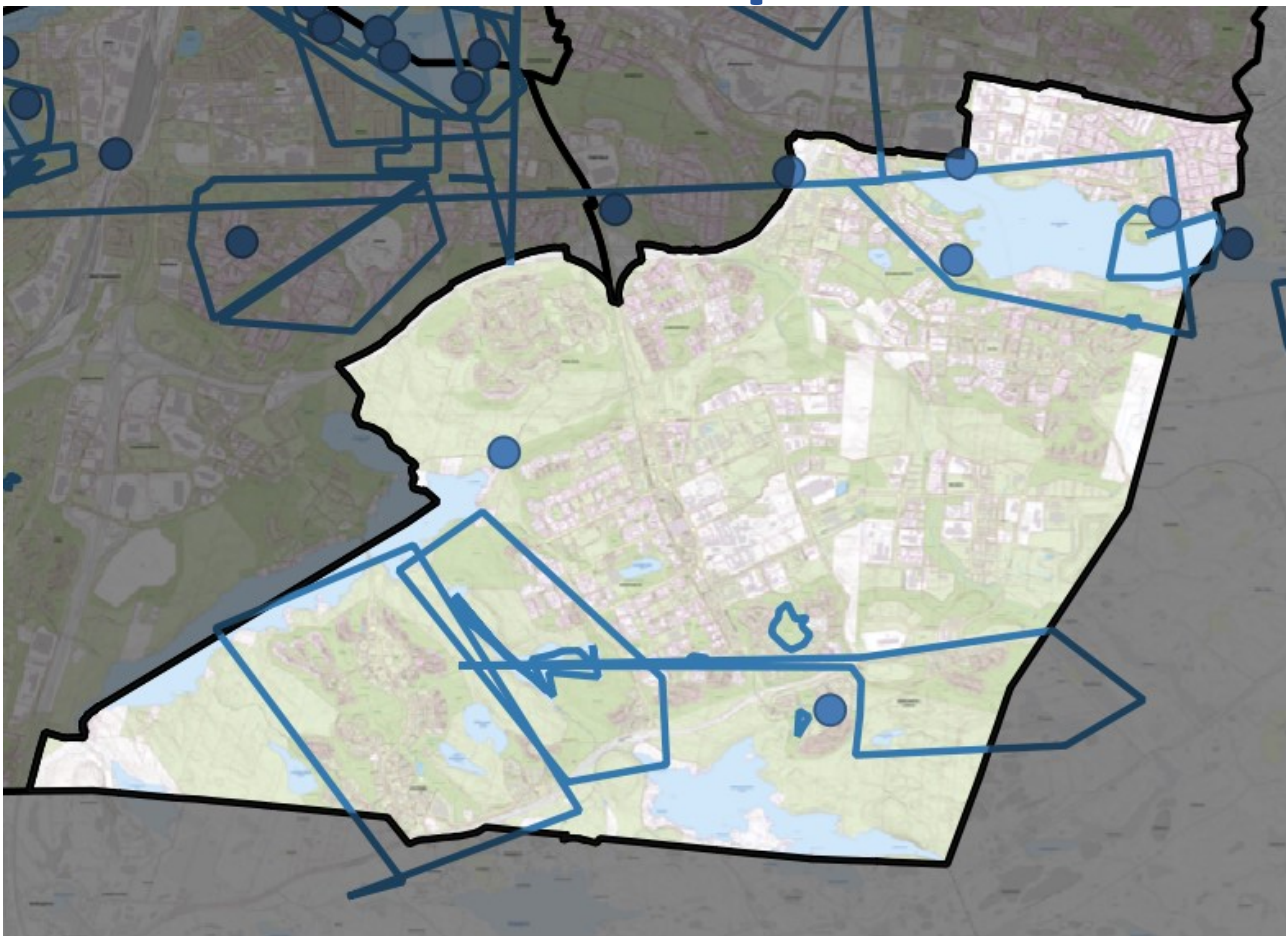
- Suolijärven luontopolku ja Mielenreitti
- Jättipalsamin vähentyminen
- Luonnontilaiset metsät, lahoppuun jättäminen sekä ruohon leikkuun vähentäminen
- "Vuoreksen niityt ja tietotaulut luonnosta"

Kaakkoinen suuralue – kielteiset muutokset

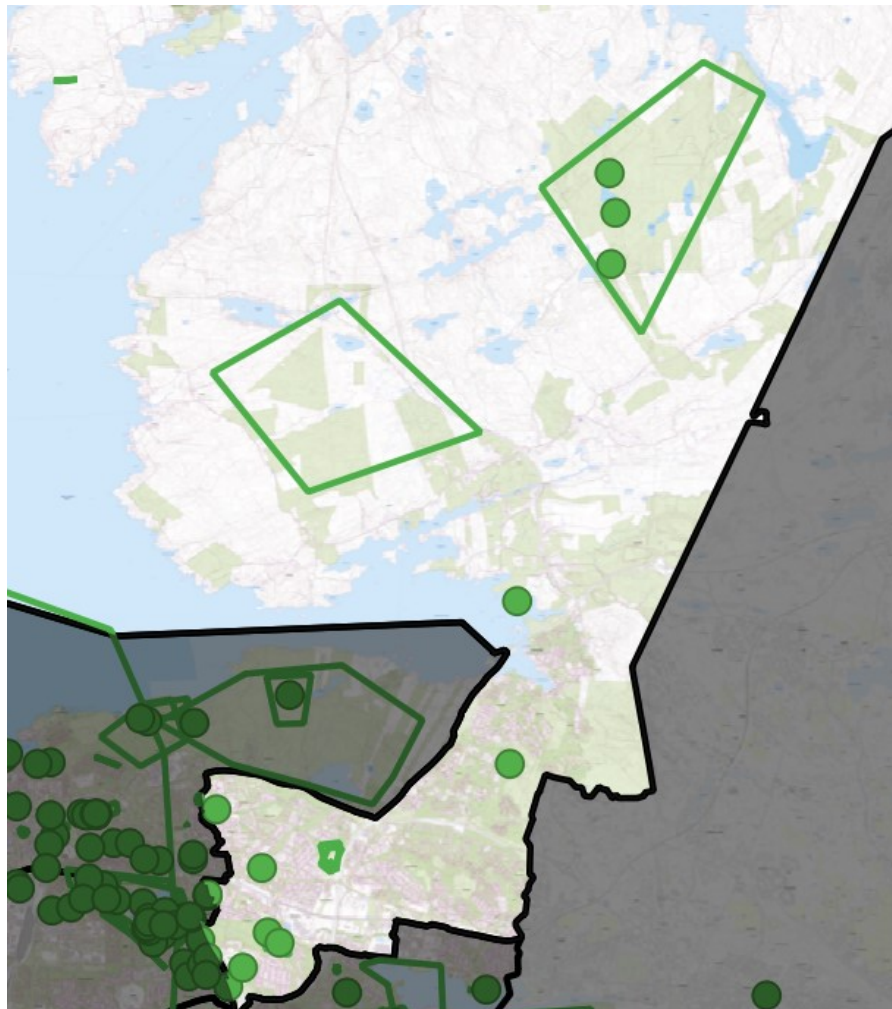
- Useita kommentteja liittyen Kaukajärven tilan heikentymiseen
- Vieraslajien leviäminen
- Harvennushakkuut ja rakentaminen useammassa paikassa
- Vilusen alueella ruderaatin umpeenkasvu, toisaalta alueen liika hoito

Kaakkoinen suuralue – kohteita, joissa kiinnostusta parantaa luonnon monimuotoisuutta

- Puiden istuttaminen, niittyjen kylväminen, roskatalkoot
- Vieraslajien torjunta
- Purojen kunnostus
- Taloyhtiön pihan monipuolistaminen

Koillinen suuralue – myönteiset muutokset

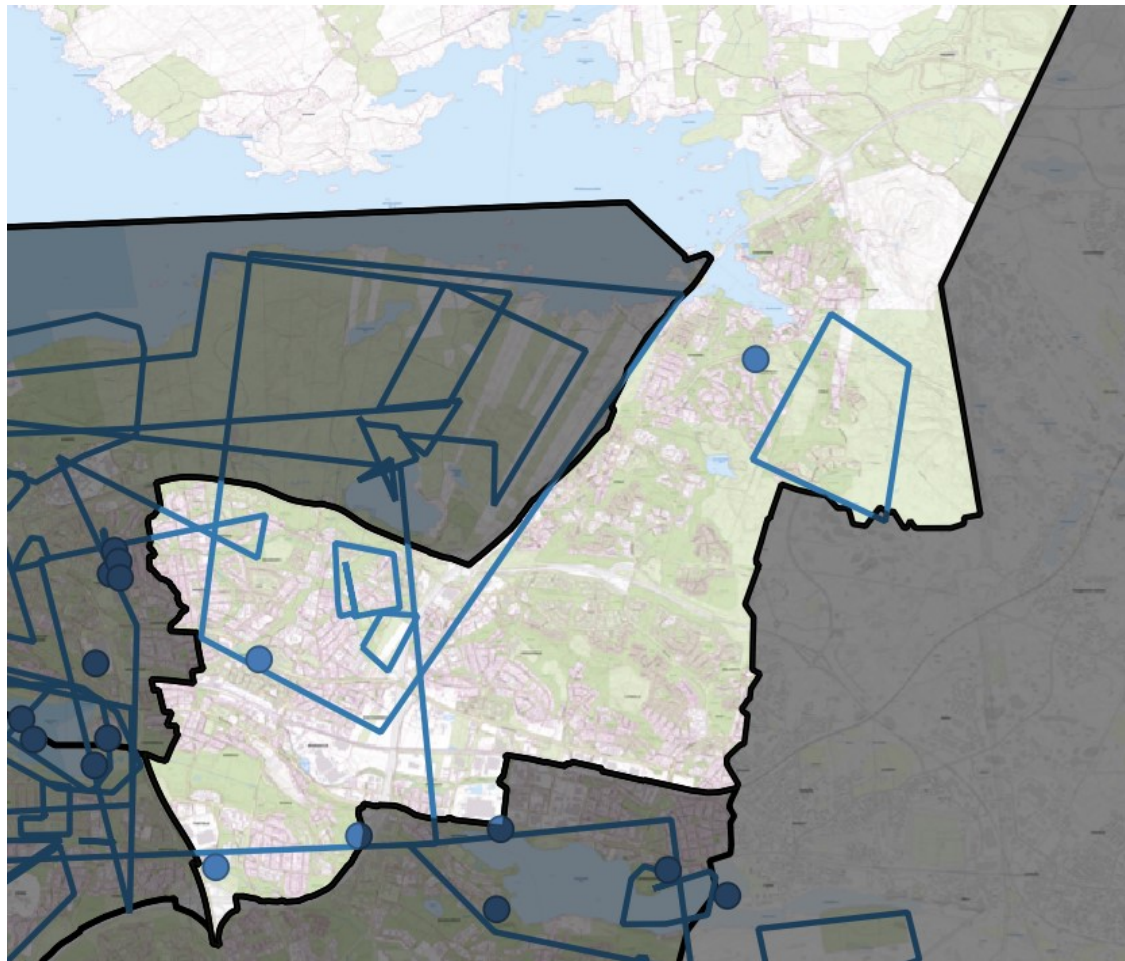
- Ruohonleikkuun ajoittaminen
- Lahopuun lisääntyminen ja lajiston monipuolistuminen
- Pölyttäjäystävällisesti rakennettu puisto
- Kintulammin alue, Pappilan Sikosuon alue

Koillinen suuralue – kielteiset muutokset

- Useita kommentteja liittyen Ojala-Lamminrahkan alueen rakentamiseen (mm. puiden kaato)
- Vieraslajien lisääntyminen

Koillinen suuralue – kohteita, joissa kiinnostusta parantaa luonnon monimuotoisuutta

- Vieraslajien torjunta mm. Sikosuon alueella
- Istutustalkoisiin ja ylipäätään talkoisiin osallistuminen
- Niittykukkien kylväminen
- Vilunen: "Alueella olisi potentiaalia monimuotoiseksi ruderaattialueeksi, mutta se on liian klininen ja hoidettu. Aluetta pitäisi tutkia mahdollisena ruderaattipuistona."

Esimerkkejä muista toiveista 1/2

- LÄNSI
 - Epilän frisbeegolfrata tulisi rajata tarkemmin, jotta olisi muidenkin kuin pelaajien käytössä
 - Joitain ehdotuksia niittyjen paikoiksi
- KESKUSTA
 - "Olisi kiva, jos keskustassa olisi lisää pientä ja hoitamatonta kaupunkivihreää niin kuin stutuslaatikoita ja pieniä "taskupuistoja"
 - Vuohenojan ennallistaminen Palvaanniemessä
 - "Sorsapuistossa on paljon ruohikkoalueita, joista voitaisiin tehdä kaupunkiniittyjä. Kaikki alueet eivät ole kesälläkään esimerkiksi piknik-käytössä."
 - "Istuttaa puita, kylvää niittyseosta kasvatustilatikkoihin, osallistaa Tammelan koululaisia, koulun henkilökuntaa ja vanhempia"

Esimerkkejä muista toiveista 2/2

- ETELÄ
 - Mutaajan ennallistaminen
 - Useita ehdotuksia niityistä j a puiden lisäämisestä
 - Hippospuisto ja Kalevan keskuspuisto: nurmialueiden korvaamista niityillä/kedoilla vähäisen käytön vuoksi
- KAAKKOINEN
 - Puiden istuttaminen Kaukaniemeen
- KOILLINEN
 - Jankanpuistoon esim. Omenapuita, kukkia
 - Voisiko Messukylän golfkentällä lisätä luonnon monimuotoisuutta?

Tämän kyselyn tulokset on esitelty kaupungin yksiköille LUMO-ohjelman toimenpiteiden päivittämistä varten tammikuussa 2025. LUMO-ohjelmaa päivitetään vuoden 2025 aikana.

Tietoa ajankohtaisista ilmastoon ja luontoon liittyvistä aiheista saat seuraamalla kanavaa Kestävä Tampere Instagramissa ja Facebookissa.